

A large excavator with 'De Samenwerking BV' on its arm is working on a deep trench. Two workers in orange safety gear and white hard hats are visible. A large pipe is being installed in the trench. The background shows residential buildings with red roofs.

Water en Rioleringsprogramma (Wrp) 2027 t/m 2031 - ontwerp programma Gemeente Dantumadiel

Antea Group

Understanding today.
Improving tomorrow.

Colofon

Opdrachtgever:	Gemeente Dantumadiel
Projectnummer:	502132.100
Revisie:	04
Projectleider:	Gerlof Huisman
Opsteller:	Gerlof Huisman / Luuk Nieuwenhuis / Lars de Wolde
Vormgeving:	Antea Group

Copyright ©

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

De informatie die in dit rapport is opgenomen is uitsluitend bestemd voor geadresseerde(n) en kan persoonlijke of vertrouwelijke informatie bevatten. Gebruik van deze informatie, door anderen dan de geadresseerde(n) en gebruik door hen die niet gerechtigd zijn van deze informatie kennis te nemen, is niet toegestaan. De informatie is uitsluitend bestemd om te worden gebruikt door de geadresseerde, voor het doel waarvoor dit rapport is vervaardigd. Indien u niet de geadresseerde bent of niet gerechtigd bent tot kennisneming, is openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden niet toegestaan, tenzij na schriftelijke toestemming door Antea Group en wordt u verzocht de gegevens te verwijderen en direct een melding te maken bij security@anteagroup.nl. Derden, zij die niet geadresseerd zijn, kunnen geen rechten aan dit rapport ontleen, tenzij na schriftelijke toestemming door Antea Group.

datum vrijgave	beschrijving revisie 04
22 september 2026	ontwerp programma

goedkeuring	vrijgave
G. Huisman	A.P. Hornstra

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Samenvatting

Samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Ontwerp Omgevingsvisie 2023

Dantumadiel is een prachtige, groene plattelandsgemeente waar het goed wonen, werken, leven en recreëren is. De gemeente heeft veel kwaliteiten, maar heeft ook te maken met uitdagingen.

De Omgevingsvisie geeft de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving van de gemeente voor de komende jaren weer. Hierbij vormen de bestaande kwaliteiten en uitdagingen het uitgangspunt. In de ontwerp Omgevingsvisie 2023 Dantumadiel is de langetermijnvisie (met horizon 2030) vastgelegd. Die richt zich op het behoud van het kenmerkende coulisselandschap, de sociale structuur (de Mienskip) en het bieden van ruimte voor woningbouw in alle kernen.

Met dit nieuwe Water- en Rioleringsprogramma (hierna Wrp) geven wij voor de periode 2027 t/m 2031 concreet aan hoe wij vanuit onze gemeentelijke watertaken bijdragen aan deze langetermijnvisie.

Het belang van riolering

Sinds de komst van riolering begin 1900 is de hygiëne van de Nederlandse huishoudens en de gezondheid van de bevolking met sprongen vooruitgegaan. Ook het milieu is gebaat bij riolering. Het is nog niet zo heel lang geleden dat afvalwater rechtstreeks op sloten, vijvers en kanalen werd geloosd. Nu wordt nagenoeg al het afvalwater eerst gezuiverd voordat het in oppervlaktewater terecht komt. Riolering levert daarom een belangrijke bijdrage aan een veilige en gezonde buitenruimte. In dit Wrp leggen wij vast hoe wij dit kapitaal in Dantumadiel de komende jaren enerzijds goed in stand gaan en blijven houden én anderzijds, daar waar het nu nog niet op orde is, verbeteren.

Transitie naar een toekomstbestendige inrichting

In het verlengde van de Ontwerp Omgevingsvisie 2023 krijgt de transitie naar een klimaatrobuuste inrichting van de buitenruimte (zowel bij nieuwbouw als in bestaand gebied) in het nieuwe Wrp een prominente(re) plaats.

Dit doen wij met verbeteringsmaatregelen aan bovengrond, riool en/of watergang. Hiermee proberen we het teveel aan water bij piekbuien, hoge grondwaterstanden of periodes van langdurige gestage regen (zoals het najaar van 2023) zoveel mogelijk op te vangen en te verwerken. Maar ook proberen we water zo lang mogelijk lokaal vast te houden om problemen bij langdurige periodes van droogte te beperken.

Bij de verbeteringsmaatregelen kijken we nadrukkelijk naar het groen. Met extra groen creëren we (meer) mogelijkheden om water te infiltreren en te bufferen. Met specifieke begroeiing en beplanting kunnen we de biodiversiteit versterken. Tenslotte draagt extra groen bij aan het terugdringen van hittestress.

Tarief rioolheffing

Op dit moment zijn de tarieven rioolheffing niet kostendekkend (74% in 2026); het tekort vangen wij op vanuit de voorziening. Deze heeft daarvoor op dit moment voldoende buffer; maar zonder tariefcorrectie bereiken we de komende jaren de ondergrens van de voorziening. Daarom is het voorstel de komende jaren geleidelijk naar een kostendekkend tarief te groeien. Hiervoor is een jaarlijkse stijging van 4% nodig, exclusief de jaarlijkse prijsindexatie van loon, materieel en materiaal kosten conform CBS index.

Het riool

VOLGENS ARTSEN HEEFT GEEN INNOVATIE ZOVEEL BIJGEDRAGEN AAN DE MONDIALE VOLKSGEZONDHEID. TOCH HEEFT HET WOORD IN DE VOLKSMOND ZELDEN EEN POSITIEVE BETEKENIS: HET RIOOL.

Onze riool en watervoorzieningen vervullen belangrijke doelen in ons dagelijks leven:

1. Bescherming van de volksgezondheid tegen infectieziekten;
2. Schoonhouden van bodem en oppervlaktewater;
3. Voorkomen van schade door hevige regenval en extreme droogte in stedelijke gebieden.
4. Voorkomen en beperken van structurele nadelige gevolgen van grondwater

Inleiding

De gemeentelijke watertaken

De planperiode van het huidige GRP verloopt eind 2026. Onder de Omgevingswet is een GRP (Gemeentelijk Riolerings Plan) niet langer verplicht, maar de gemeente heeft nog steeds een zorgtaak voor de watertaken en een gedegen plan voor de tariefstelling rioolheffing, conform BBV, is nog steeds benodigd. Gemeenten kunnen, onder de Omgevingswet, er wel voor kiezen om een Water- en Rioleringsprogramma (Wrp) op te stellen. Wij kiezen ervoor om het beleidskader voor de gemeentelijke watertaken voor de periode 2027-2031 te verankeren in een Wrp.

Een steeds breder speelveld

De omgeving waarin wij onze wettelijke watertaken uitvoeren is voortdurend aan verandering onderhevig. Door invoering van de Omgevingswet is sprake van grote veranderingen in de wetgeving. Daarnaast heeft klimaatverandering een steeds grotere impact op hoe we binnen de openbare ruimte omgaan met opvang en verwerking van water, omdat dit zowel schaarser (droogte) als heviger (wateroverlast) gaat worden in de toekomst. Hoe we dat gaan doen, in welk tempo, hoe de interactie daarin is met overige facetten uit de openbare ruimte (zoals bijvoorbeeld groen en wegen) en wat daarin de inbreng wordt van een ieder wordt in dit nieuwe Wrp bepaald. De gemeentelijke watertaken hebben dus al lang niet enkel meer betrekking op de rioleringsbuizen onder de grond.

Combinatie met de nota kapitaalgoederen

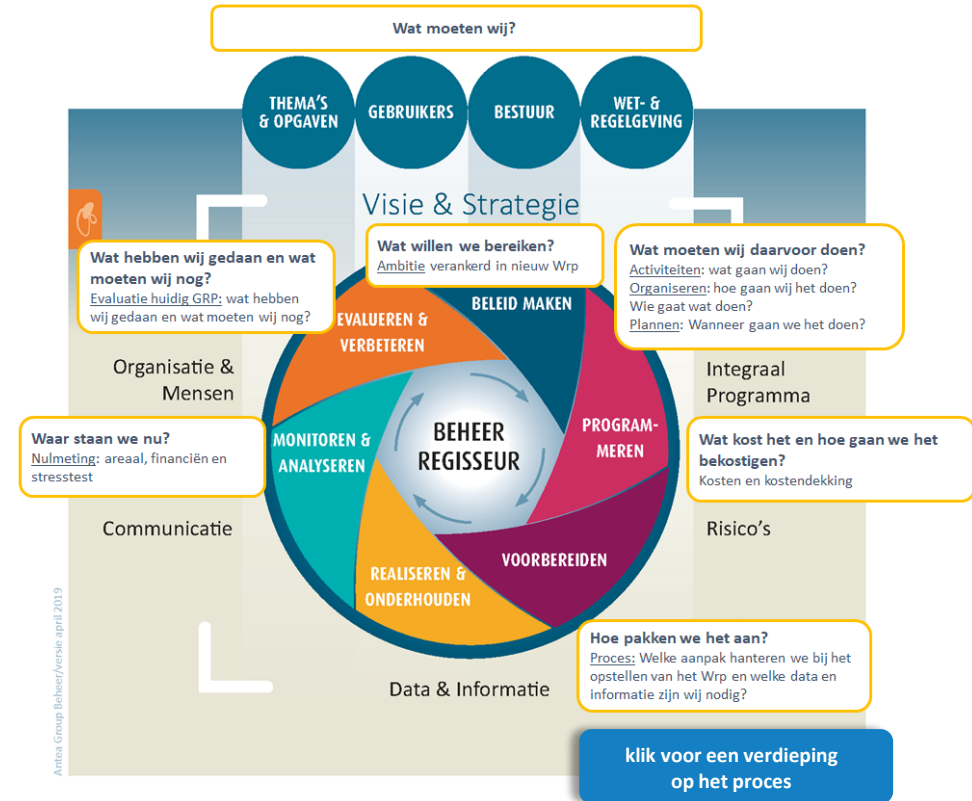
Vanwege de nauwe samenhang én interactie met o.a. wegen en groen hebben wij besloten het planvormingsproces van dit Wrp parallel te doorlopen met de nieuwe nota kapitaalgoederen. Hiermee kunnen wij de beheer- en onderhoudsmaatregelen uit beide programma's optimaal op elkaar afstemmen.

Leeswijzer

In deze interactieve rapportage presenteren wij het nieuwe Wrp van onze gemeente voor de periode 2027 t/m 2031. Via de navigatieknoppen aan de rechterzijde van deze pagina zijn de verschillende onderdelen van dit programma te raadplegen. Naast deze interactieve rapportage is er een technisch naslagwerk (achtergronddocument) met detailonderbouwing.

Proces

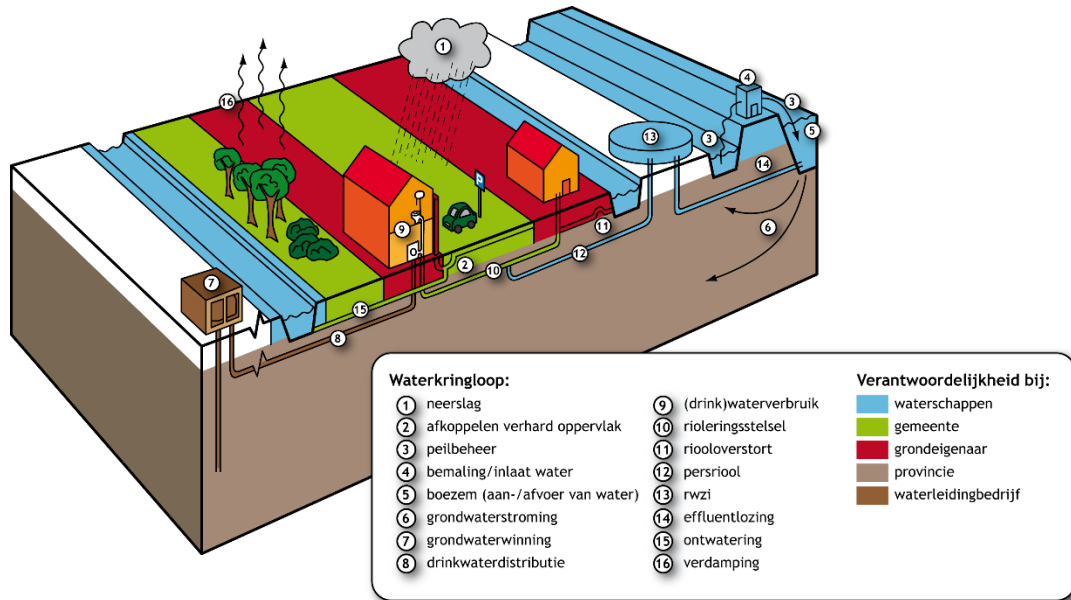
In onderstaand schema is het proces van het opstellen van dit Wrp gevisualiseerd.

Kaders

De taken van de betrokken partijen

De zorg en verantwoordelijkheid voor water in Dantumadiel is, naast de gemeente, in handen van Wetterskip Fryslân, de Provincie Fryslân, het drinkwaterbedrijf (Vitens) en in de gemeente aanwezige particulieren en ondernemers. Onderstaand schema toont de taakverdeling tussen de betrokkenen.

klik voor een verdieping
op de taakverdeling

Kaders voor dit Wrp

Bij de invulling van de gemeentelijke watertaken hebben we te maken met wet- en regelgeving, thema's & opgaven en wensen vanuit bestuur en gebruikers. De taakstellingen en verplichtingen die hieruit voortvloeien zijn deels bepalend voor de invulling van dit nieuwe Wrp.

Wet en regelgeving

De afgelopen jaren is nieuw beleid en regelgeving ingevoerd met consequenties voor afvalwater, hemelwater en grondwater. De invoering van de Omgevingswet heeft daarin de meeste impact gehad.

Thema's & opgaven

O.a. het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie (DPRA), het Fries Bestuursakkoord Waterketen (FBWK) 2021, de Friese Klimaatadaptatiestrategie 2020 en de visie "Fryslân Klimaatbestendig 2050+" bepalen mede de koers van dit nieuwe Wrp.

Bestuur (eigen kaders en beleid)

Onze Ontwerp Omgevingsvisie 2023 en het oude Coalitieakkoord 2025-2026 'Nij bestoer, no foarút! En het nieuwe coalitieakkoord 'Ferantwurde Foarút' vormen belangrijke pijlers voor dit nieuwe Wrp.

Gebruikers (mienskip)

Onze gemeente heeft als uitgangspunt dat bij het opstellen van programma's onder de Omgevingswet participatie met betrokken bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden plaatsvindt.

klik voor een verdieping op
de kaders voor dit Wrp

Evaluatie

Zijn alle voorgenomen maatregelen uit het huidige GRP uitgevoerd? Resteren er nog maatregelen, zo ja welke? Wat ging goed wat kan er eventueel beter? Bij de evaluatie van de behaalde uitvoeringsresultaten van het huidige GRP brengen we dat in beeld.

Reguliere werkzaamheden conform planning uitgevoerd

Over het totaal gezien is een groot deel van het reguliere uitvoeringsprogramma van het GRP gerealiseerd zoals gepland in het GRP. In het bijzonder de jaarlijkse onderhoudswerkzaamheden. Het gaat dan o.a. om het jaarlijks reinigen van kolken en riolen en onderhoud en reparatiewerkzaamheden aan riolen en gemalen.

Tactische en strategische onderzoeken en plannen vertraagd

Maar start van tactische en strategische onderzoeken en plannen heeft vertraging opgelopen. Met de actualisatie van de basisrioleringsplannen (afgekort BRP's; dit zijn onderzoeken waarmee we met modelberekeningen in beeld brengen hoe de riolen functioneren bij hevige neerslag) én het opstellen van Systeemoverzichten Stedelijk Water (afgekort SSW's) is in 2025 gestart. In het uitvoeringsprogramma van het GRP was dit voorzien voor de periode 2022-2024.

Als gevolg van deze vertraging is de realisatie van verbeteringsmaatregelen om wateroverlast aan te pakken ook doorgeschoven; in de SSW's is met modelberekeningen getoetst of de voorgestelde maatregelen afdoende zijn om de overlast aan te pakken c.q. te verminderen tot een acceptabel niveau.

Deze vertraging is het gevolg van een combinatie van factoren, waaronder:

- Bij het begin van de planperiode (rond 2022) was nog veel tijd en energie nodig om de werkprocessen binnen de gezamenlijke ambtelijke organisatie met Noardeast-Fryslân uit te lijnen. Er was op dat moment bijvoorbeeld nog sprake van achterstanden in het bijhouden van beheerdata;
- De voorgestelde formatie-uitbreiding van de gezamenlijke ambtelijke organisatie met Noardeast-Fryslân is later dan beoogd gerealiseerd;
- De ontvlechting van de ambtelijke organisatie met Noardeast-Fryslân in 2024 en het inrichten van een nieuwe ambtelijke organisatie Dantumadiel.

Halverwege 2024, nadat de nieuwe ambtelijke organisatie Dantumadiel goed en volledig geïnstalleerd was, is begonnen met de inhaalslag. Ondertussen is de beheerdata op orde gebracht zodat in 2025 gestart kon worden met de SSW's.

Daarnaast heeft vertraging van herinrichtingen van wegen (waar een combinatie met rioolvervanging is gepland) er ook toe geleid dat maatregelen aan de riolering vertraagd zijn.

Financieel

Deze vertraging vertaalt zich ook naar lagere kapitaallasten; de kapitaallasten bedroegen in 2025 circa € 280.000, volgens de prognoses van het GRP was voorzien in circa € 372.000 aan kapitaallasten. Dit is het directe gevolg van investeringen die later zijn uitgevoerd, c.q. later zijn gestart.

Daarnaast is in de in de eerste jaren van de planperiode (2022 en 2023) ook sprake van lagere exploitatielasten. Daarentegen zijn de reguliere exploitatielasten door algemene prijsstijgingen van loon-, materieel- en materiaalkosten de achterliggende jaren gestegen. Met name vanaf 2024 (o.a. door de inval van Rusland in Oekraïne) is een duidelijke sprong te zien.

De tarieven van de rioolheffing zijn in de achterliggende jaren niet geïndexeerd om deze prijsstijgingen te compenseren. Ondanks de lagere kapitaallasten zijn de totale lasten (met name door hogere reguliere exploitatielasten) gestegen. Dit heeft ertoe geleid dat de dekkingsgraad op de tarieven rioolheffing lager is dan begroot conform GRP (2025 begroot conform GRP: 94%; werkelijke dekkingsgraad 2025 76%). Het tekort is onttrokken uit de voorziening riolering.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendeckking

besluit

Areaal

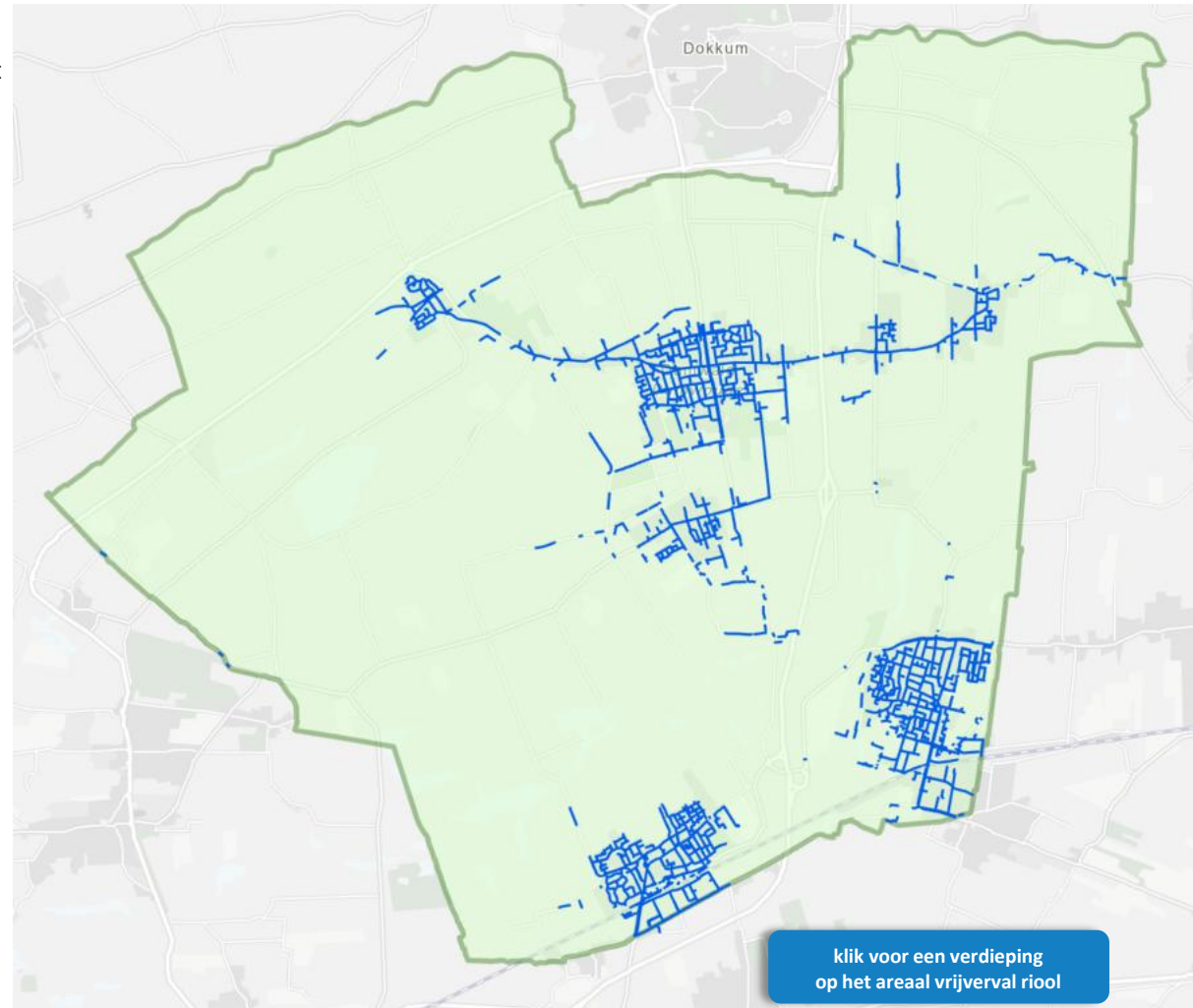
€ 103 miljoen aan voorzieningen

De totale vervangingswaarde van onze gemeentelijke voorzieningen (assets), zowel in als boven de grond, bedraagt op dit moment circa € 103 miljoen. Dat is omgerekend naar het aantal inwoners circa € 5.300 per inwoner.

De oudste, nog bestaande, riolen in Dantumadiel stammen uit eind jaren 50. Dit betreft de gemengde rioolstelsels in de dorpskernen van Damwâld (deel van de Haadwei) en Feanwâlden (o.a. Tjalling Talmastrjitte en Spoarloane). Deze riolen zijn ondertussen bijna 70 jaar oud (op peiljaar 2026).

De riolen vormen verreweg het grootste aandeel binnen de voorzieningen. Maar daarnaast zijn o.a. ook de gemalen, persleidingen, kolken en riooloverstorten onderdeel van ons areaal.

klik voor een overzicht van
onze arealen

klik voor een verdieping
op het areaal vrijval riool

Nulmeting

Om de huidige situatie te kunnen beoordelen heeft een 'nulmeting' plaatsgevonden. Hierbij is de stand van zaken en het huidige kwaliteitsniveau van de voorzieningen in kaart gebracht.

Stedelijk afvalwater

Aansluitgraad

Op dit moment zijn circa 8.500 percelen aangesloten op de riolering. In het buitengebied zijn 248 percelen niet aangesloten op de gemeentelijke riolering. Deze percelen hebben een eigen (zuiverings)voorziening.

Technische staat riolen

Uit de inspecties van de vrijverval riolering in het stedelijk gebied blijkt dat in circa 4 km riool (3% van het totale areaal) op dit moment maatregelen nodig zijn. Bij het merendeel van de maatregelen kan (nu nog) volstaan worden met reparatie of renovatie van de bestaande buizen; complete vervanging is nu nog niet lijk. Het betreft voornamelijk oude(re) riolen, maar toch ook in relatief jonge(re) riolen zijn af en toe al maatregelen nodig.

Bedrijfszekerheid voorzieningen

De gemalen zijn een kritisch onderdeel binnen het rioleringsstelsel. Uitval van eenemaal kan al snel leiden tot overlast en schade. In ons rioolstelsel zijn in totaal 238 gemalen toegepast. Om de bedrijfszekerheid te waarborgen wordt jaarlijks onderhoud aan de gemalen uitgevoerd (minigemalen worden minimaal 1 keer per jaar gereinigd en visueel geïnspecteerd, grotere rioolgemalen minimaal 2 keer per jaar). Daarnaast worden de gemalen periodiek technisch gekeurd.

Hemelwater

Afvoercapaciteit voorzieningen

De riolering is bedoeld om bij normale buien probleemloos het water van wegen en daken af te voeren. Het rioleringsstelsel is hiervoor, conform de landelijke normen, gedimensioneerd op een bui met een herhalingstijd van eens per twee jaar (20 mm neerslag in een uur tijd).

Vanuit de oude modelberekeningen is bekend dat er verschillende plaatsen in de dorpen zijn waar de afvoercapaciteit niet op orde is. Eén van die locaties is nabij het verzorgingshuis Sikkemahûs in De Westereen. Hier heeft extreme neerslag in de zomer van 2021 tot ernstige overlast geleid.

In 2025 is gestart het opstellen van de SSW's voor De Westereen, Damwâld, Rinsumageast, Wâlterswâld en Driezum. De modelberekeningen uit deze studies hebben een accurater beeld gegeven van de afvoercapaciteit van de riolen en de gevoeligheden c.q. knelpunten daarin. Daarbij is ook gekeken wat er gebeurt bij extreme neerslag (o.a. 70 mm neerslag in een uur tijd). Hiermee zijn de locaties bepaald waar deze belasting tot een te groot risico op wateroverlast leidt en zijn maatregelen bepaald om dit risico te verlagen.

Een groot deel van de maatregelen om de afvoercapaciteit van de voorzieningen te verbeteren én kans op wateroverlast in de toekomst zoveel mogelijk te beperken wordt in de komende planperiode gerealiseerd.

Vuiluitworp riolering

In een groot deel van het vrijverval riool (90 km) wordt naast het afvalwater ook overtollig hemelwater via dezelfde buis ingezameld en afgevoerd (zogenoemde gemengde stelsels). Bij zware buien, wanneer het rioolstelsel volledig is volgelopen, kan via één van 20 gemengde overstorten of 8 randvoorzieningen (verdund) afvalwater worden afgevoerd naar oppervlaktewater. In Dantumadiel vormen deze emissies uit de overstorten geen knelpunt voor het behalen van waterkwaliteitsdoelstellingen vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water.

Grondwater

In de gemeente zijn een aantal locaties die in het natte seizoen gevoelig zijn voor grondwaterproblemen (o.a. delen van De Westereen). De laatste jaren worden er echter nauwelijks problemen gemeld. Wel houden we via het grondwatermeetnet de ontwikkeling in de gaten.

Bij vervanging van riolering en/of herinrichting kijken we kritisch of aanpassingen aan de ontwatering meerwaarde bieden. In nieuwbouwprojecten houden we bij het bepalen van de planhoogte kritisch rekening met de grondwatersituatie.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Ambitie

Herijkt kwaliteitsprofiel “klimaatrobuust en duurzaam”

Met het huidige GRP is het ambitie scenario “klimaatrobuust en duurzaam” vastgesteld. Onderstaand schema toont het bijbehorende kwaliteitsprofiel.

scenario GRP 2022-2026

	publieks- locatie	woon- gebied	bedrijven terrein	buiten- gebied
inzameling van afvalwater	B	B	B	B
transport van stedelijk afvalwater	B > H	B > H	B > H	B
inzameling van overtollig hemelwater	H	H	H	B
verwerking van hemelwater in riolen	B > H	B > H	B > H	-
verwerking van hemelwater in de openbare ruimte	B > H	B > H	B > H	-
inzameling van grondwater	B	B	B	-
verwerking van grondwater	B	B	B	-

De kwaliteitsnormen worden uitgedrukt in drie kwaliteitsniveaus:

H

hoog: goed onderhouden, bijna niets op aan te merken, geen overlast

B

basis: voldoende onderhouden, hier en daar wel wat op aan te merken, af en toe hinder

L

laag: sober tot wettelijk minimum, achterstand bij het onderhoud, af en toe kapot, soms overlast

Diverse onderdelen van dit ambitieniveau zijn ondertussen geïntegreerd in de ontwerp Omgevingsvisie Dantumadiel 2023; met name in de opgave en ontwikkelrichting “We worden een klimaatrobuuste gemeente: ruimte voor water en biodiversiteit”. In de Omgevingsvisie is deze opgave vertaald naar een concrete visie/koers op het onderdeel klimaatadaptatie en wateroverlast.

Met deze visie/koers is het kwaliteitsprofiel van het GRP herijkt en vertaald naar effecten/inspanningen die gebruikers van de openbare ruimte kunnen/gaan ervaren, oftewel wat willen wij bereiken.

klik voor een verdieping op de
relatie met de omgevingsvisie

klik voor een verdieping op de
participatie voor dit Wrp

klik voor een verdieping op
het kwaliteitsprofiel

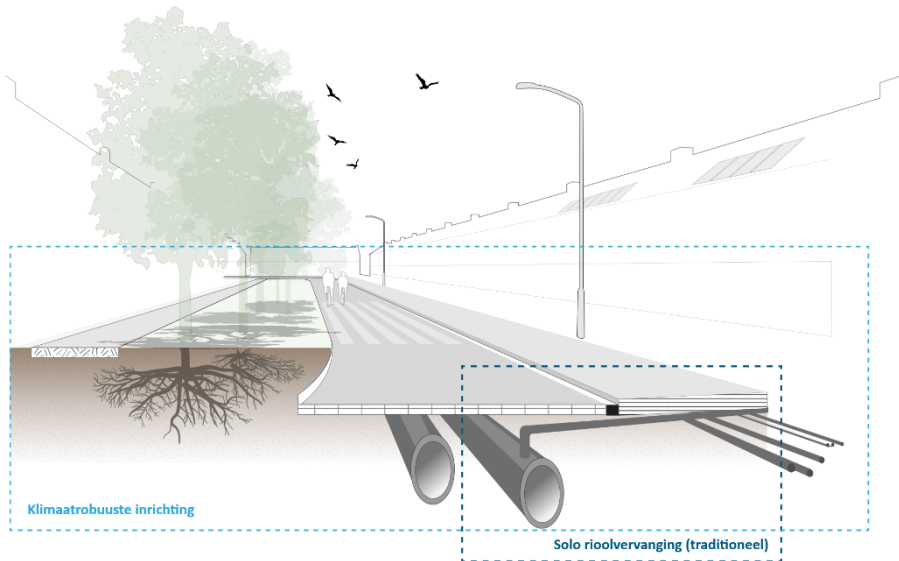
Herijking strategie: transitie naar een klimaatrobuuste inrichting

In het verlengde van de Ontwerp Omgevingsvisie krijgt de transitie naar een klimaatrobuuste inrichting van de buitenruimte (zowel bij nieuwbouw als in bestaand gebied) in het nieuwe Wrp een prominente(re) plaats.

Dit doen wij met verbeteringsmaatregelen aan bovengrond, riool en/of watergang. Hiermee proberen we het teveel aan water bij piekbuien, hoge grondwaterstanden of periodes van langdurige gestage regen (zoals het najaar van 2023) zoveel mogelijk op te vangen en te verwerken. Maar ook proberen we water zo lang mogelijk lokaal vast te houden om problemen bij langdurige periodes van droogte te beperken.

Bij de verbeteringsmaatregelen kijken we nadrukkelijk naar het groen. Met extra groen creëren we (meer) mogelijkheden om water te infiltreren en te bufferen. Met specifieke begroeiing en beplanting kunnen we de biodiversiteit versterken. Tenslotte draagt extra groen bij aan het terugdringen van hittestress.

Deze manier van werken maakt dat de scope van de projecten steeds breder en complexer wordt, zoals weergegeven in onderstaand figuur.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Programma

Om de ambitie waar te (kunnen) maken is een strategie bepaald. Deze is vertaald naar concrete activiteiten die gebundeld zijn in een programma wat uit de volgende onderdelen bestaat:

reguliere exploitatie

aard van de activiteiten

onderzoek & planvorming

Om tot doelmatige keuzes en planning van maatregelen aan het stedelijk watersysteem te komen is actueel inzicht in omvang, toestand en functioneren van het areaal essentieel. Hiervoor is jaarlijks onderzoek & planvorming nodig.

regulier onderhoud

Voor het in stand houden van het areaal is regulier onderhoud nodig. Zoals het reinigen van kolken en riolen, klein onderhoud en schadeherstel van riolen en gemalen, plaatselijk baggeren van watergangen, etc..

facilitair en personeel & overhead

Om de werkzaamheden uit te voeren (en te bekostigen) is een organisatie met deskundig en voldoende personeel en materieel nodig.

investeringen bestaand areaal

aard van de activiteiten

groot onderhoud en vervanging

Ingrijpende renovatiewerkzaamheden aan de bestaande voorzieningen om deze opnieuw te laten voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau (evenaren nieuw aanleg). Zoals het relinen en herstellen van vrijverval riolering. Het compleet vervangen van bestaande voorzieningen, door nieuwe voorzieningen, als die niet meer voldoen aan het gewenste kwaliteitsniveau en met levensduur verlengend onderhoud niet meer op niveau kunnen worden teruggebracht.

verbetering

Eenmalige activiteiten die nodig zijn om het beoogd kwaliteitsniveau of de ambitie te bereiken. Zoals klimaatadaptatie, afkoppelen van verhard oppervlak of het verhelpen van 'water-op-straat' situaties.

aanleg nieuw areaal

aard van de activiteiten

nieuwe aanleg

Aanleg van nieuwe voorzieningen en aansluiting van nieuwbouw.

Onderstaand schema toont de budgetraming van het uitvoeringsprogramma planperiode 2027-2031. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- De geraamde bedragen zijn op prijspeil 2026 en moeten in de toekomst met de dan geldende prijsindex worden gecorrigeerd;
- Alle geraamde bedragen zijn exclusief btw;
- De investeringen zijn inclusief toeslagen voor voorbereiding en toezicht (voor projecten die niet door de eigen organisatie uitgevoerd kunnen worden, uitgangspunt 15%);

Ruim de helft van de uitgaven betreft investeringen voor groot onderhoud en vervanging en verbeteringsmaatregelen. Deze investeringen worden geactiveerd en komen vervolgens als nieuwe kapitaallast (rente en afschrijving) ten laste van de begroting. Bij het onderdeel kostendekking wordt dit nader toegelicht.

Budgetraming uitvoeringsprogramma periode 2027-2031

	geraamde uitgave over de totale planperiode	aandeel
planvorming & onderzoek	€ 545.500	2,8 %
onderhoud regulier	€ 2.834.700	14,4 %
facilitair en personeel & overhead	€ 4.127.500	20,9 %
groot onderhoud en vervanging	€ 6.569.600	33,3 %
verbetering	€ 5.627.500	28,6 %
nieuwe aanleg	onderdeel van grondexploitatie	
totaal	€ 19.704.800	

klik voor een verdieping van
het programma

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

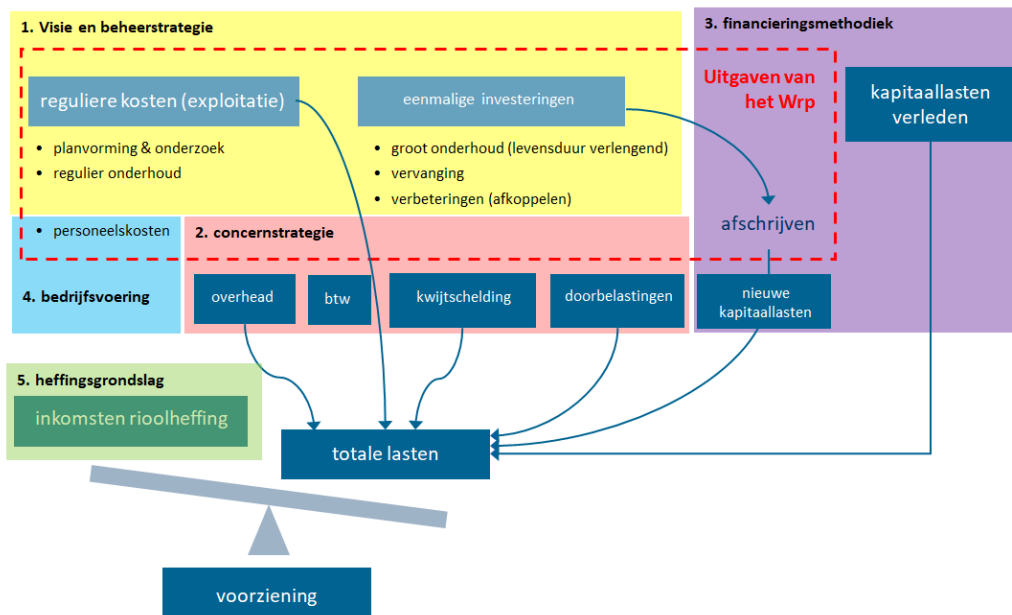
kostendekking

besluit

Kostendekking

Balans te dekken lasten versus inkomsten rioolheffing

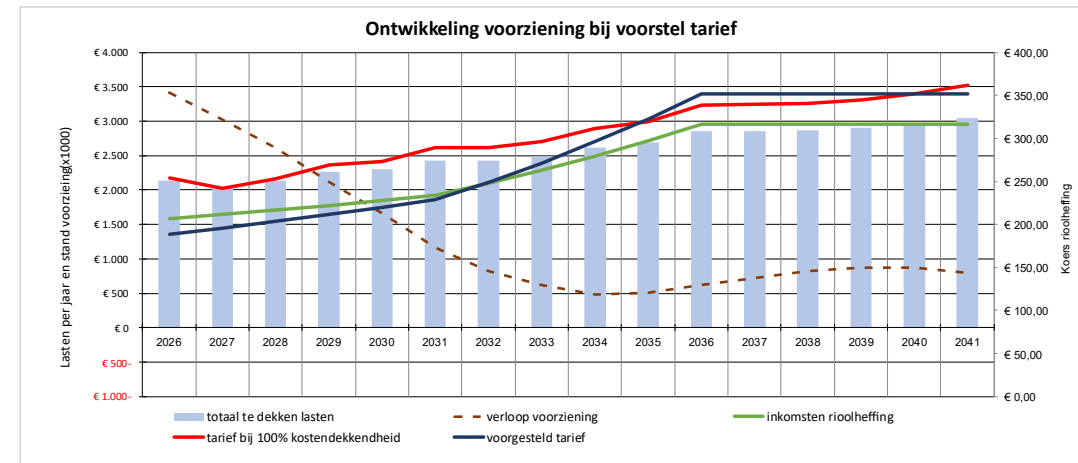
De uitgaven voor uitvoering van de gemeentelijke watertaken worden gedekt vanuit de rioolheffing die door de inwoners en ondernemers in de gemeente bijeengebracht wordt. In onderstaand figuur is de balans tussen de rioolheffing en de lasten weergegeven.

klik voor een toelichting op de balans lasten / inkomsten

Ontwikkeling voorziening en tariefvoorstel

Onderstaand figuur toont de ontwikkeling van de voorziening in de planperiode (inclusief doorkijk 2032-2041).

Op dit moment zijn de tarieven rioolheffing niet kostendekkend (74% in 2026); het tekort vangen wij op vanuit de voorziening. Deze heeft daarvoor voldoende buffer; maar zonder bijstelling van het tarief bereiken we de komende jaren de ondergrens van de voorziening.

Daarom is het voorstel de komende jaren geleidelijk naar een kostendekkend tarief te groeien. Hiervoor is in de planperiode een jaarlijkse stijging van 4% nodig, exclusief de jaarlijkse prijsindexatie van loon, materiaal en materiaal kosten conform CBS index.

klik voor een detail toelichting op het tariefsvoorstel

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Besluit

Besluitvorming

Het college heeft een concept ontwerp Wrp aan de gemeenteraad voorgelegd. In de vergadering van 15 september 2026 heeft de gemeenteraad met het concept ontwerp Wrp ingestemd.

Het college heeft daarop het Wrp als ontwerp programma vastgesteld en legt deze vervolgens vanaf 23 september 2026 gedurende 6 weken ter inzage. Eventuele reacties uit deze inzagetermijn worden opgenomen in een reactienota, daar waar nodig worden aanpassingen in het Wrp doorgevoerd waarna deze als ontwerp programma voorgelegd wordt aan de gemeenteraad. De griffie nodigt de indieners van zienswijzen uit voor de inhoudelijke behandeling van het ontwerp programma in de gemeenteraad. De gemeenteraad neemt een besluit: conform, of kan via een amendement wensen en/of bedenkingen aan het college doorgeven.

Het college past (indien van toepassing) op basis van dit besluit het omgevingsprogramma aan en stelt deze vervolgens vast.

Na vaststelling van dit Wrp vindt publicatie plaats via de gemeentepagina en overige gangbare communicatiekanalen. Eventuele indieners van zienswijzen worden hiervan op de hoogte gesteld. Het vastgestelde programma wordt ter kennisgeving naar de gemeenteraad verstuurd.

Jaarlijks wordt via de P&C cyclus aan management en bestuur over de voortgang van het Wrp gerapporteerd.

samenvatting

inleiding

kaders

evaluatie

areaal

nulmeting

ambitie

programma

kostendekking

besluit

Verdieping: procesaanpak Wrp

Kaders: Wat moeten wij?

Bij de invulling van de gemeentelijke watertaken hebben we te maken met wet- en regelgeving, thema's & opgaven en wensen vanuit bestuur en gebruikers. De taakstellingen en verplichtingen die hieruit voortvloeien zijn deels bepalend voor de invulling van dit Wrp.

Evaluatie: Wat hebben wij gedaan en wat moeten wij nog?

Zijn alle voorgenomen maatregelen uit het huidig GRP uitgevoerd? Resteren er nog maatregelen en zo ja welke? Wat ging goed wat kan er eventueel beter? Bij de evaluatie én analyse van de behaalde uitvoeringsresultaten van het huidig GRP brengen we dat in beeld.

Nulmeting: Waar staan we nu?

Vervolgens brengen wij in beeld waar we nu staan, wat we aan areaal hebben en hoe dit er nu bij ligt. Want alleen vanuit een goed fundament kun je nieuwe keuzes maken. Door middel van de nulmeting wordt de huidige kwaliteit vastgesteld. De kenmerken van een nulmeting zijn:

- Verzamelen van informatie voor een strategisch en beleidsmatig niveau;
- Geven van de algemene en gemiddelde kwaliteitsindruk, opgebouwd uit vaktechnische items (bijvoorbeeld technische staat van voorzieningen, afvoercapaciteit en vuilemissie) en gebruikersitems (overlast, veiligheid, beleving).

Ambitie: Wat willen we bereiken?

Vanuit dit fundament bepalen we vervolgens wat we willen bereiken. Ondanks de taakstellingen en wettelijke verplichtingen is er zeker ruimte om te differentiëren, te nuanceren en eigen keuzes te maken. Hierin betrekken we ook de mening van bewoners, bedrijven en andere belanghebbenden.

Vanuit deze ambitieafweging wordt vervolgens het ambitiescenario voor de komende planperiode geformuleerd. Deze keuze wordt uitgewerkt tot een concreet voorstel voor het beleid. Daarin leggen wij o.a. vast hoe wij als gemeente invulling geven aan de drie wettelijke zorgtaken (stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater).

Programma: Wat moeten wij daarvoor doen?

Dit beleid vertalen we naar de bijbehorende strategie. Daarin brengen wij in beeld wat we gaan doen, waarom we dat doen, wanneer we dat doen en hoe we dat gaan doen, zodat ook inwoners weten waar zij aan toe zijn.

Kostendekking: Wat kost het en hoe gaan we het bekostigen?

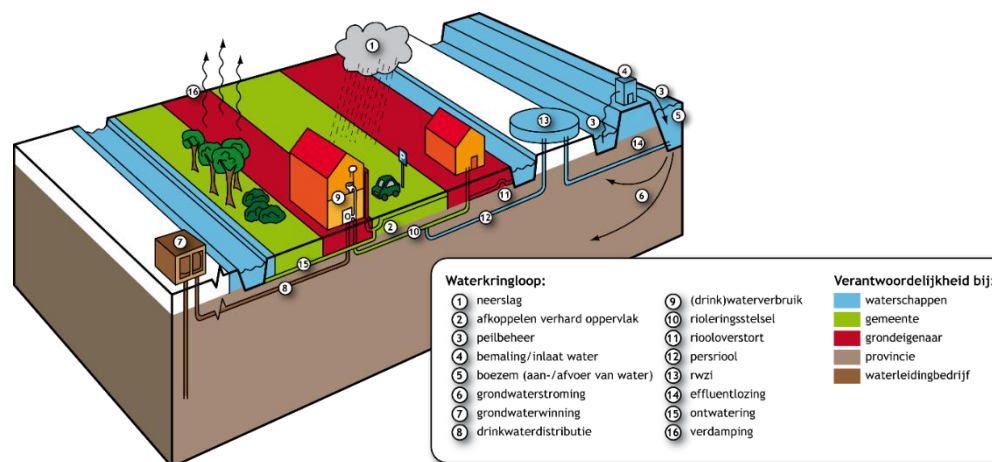
De laatste fase betreft de vertaling van de strategie naar concrete activiteiten inclusief kostenraming. De resultaten importeren wij direct in het kostendekkingsplan waarmee de tarief ontwikkeling van de rioolheffing bepaald wordt.

Verdieping: taakverdeling watertaken

Onderstaand schema toont op hoofdlijn de taken en verplichtingen van de betrokken partijen.

grondeigenaar (particulier)	De particuliere eigenaar is in beginsel zelf verantwoordelijk voor de staat van zijn perceel en woning/bouwwerk. Eigenaren moeten zelf zorgen voor een goede staat van percelen en gebouwen die zij in eigendom hebben. Eigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor het op eigen perceel treffen van maatregelen voor de inzameling en het correct aanbieden van stedelijk afvalwater (incl. eventuele verwerking ervan in een IBA) en afwatering van hemel- en grondwater. Het ingezamelde huishoudelijk afvalwater dient de perceel eigenaar (over het algemeen) af te voeren naar de erfgrans. Hier gaat de verantwoordelijkheid over naar de gemeente. Vaak is op de erfgrans een zogenaamd onstoppingsstuk aangebracht. Ook het treffen van maatregelen op eigen terrein, om problemen van overtollig grondwater of een lage grondwaterstand te voorkomen of beperken, vallen onder de verantwoordelijkheid van de grondeigenaar. Hoewel de grondeigenaar zelf meestal geen directe invloed heeft op het algemene grondwaterpeil, kan hij wel indirect verantwoordelijk zijn voor bepaalde maatregelen op zijn eigen perceel. Bijvoorbeeld, als een grondeigenaar werkzaamheden uitvoert die het grondwaterpeil beïnvloeden, kan hij verplicht zijn om schade aan aangrenzende percelen te herstellen of te voorkomen. Pas als de particulier zich niet meer met redelijke inspanning aan deze verantwoordelijkheid kan voldoen ligt er (mogelijk) een taak voor de gemeente om maatregelen te treffen in openbaar terrein. Daarnaast heeft de particulier een zorgplicht. Hij mag niets doen waarvan hij kan verwachten dat het problemen oplevert voor het juist functioneren van het gemeentelijk riool, de zuivering, de omgeving of het (water)milieu. Deze voorschriften zijn in het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) en in het omgevingsplan van de gemeente vastgelegd. Gemeente en wetterskip Fryslân handhaven hierop.
gemeente Dantumadiel	Indien er gemeentelijke voorzieningen aanwezig zijn zorgt de gemeente vanaf de erfgrans de verdere inzameling en het transport van het huishoudelijk afvalwater (rioleringsbeheer) tot het overnamepunt (hoofdgemaal). Via een stelsel van ondergrondse leidingen en putten wordt het van huisaansluitingen afkomstig afvalwater, gemengd met een deel van het hemelwater (afkomstig via daken en kolken), ingezameld en afgevoerd naar de rioolgemalen. Gescheiden opgevangen hemelwater wordt af op oppervlaktewateren of wordt geïnfiltreerd in de bodem. Via een persleiding wordt dit stedelijk afvalwater vervolgens verpompt naar een ander deel van het rioolstelsel of direct naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI). In dat laatste geval vormt het hoofdrioolgemaal het overnamepunt. Vanaf het overnamepunt is de waterkwaliteitsbeheerder (Wetterskip Fryslân) verantwoordelijk voor de verdere afvoer van het ingezamelde stedelijk afvalwater.

	Daarnaast is de gemeente verantwoordelijk voor de ontwatering van het openbaar gebied en lokale opvang en afvoer van regenwater. Als onderdeel hiervan onderhoudt de gemeente een deel van de hiervoor noodzakelijke voorzieningen (o.a. drainage, watergangen (B+C), en waterbergingen). De gemeente draagt daarnaast nog zorg voor inrichting en beheer van gebieden en de integratie met andere beleidsterreinen.
Wetterskip Fryslân	Onder het motto 'Skjin wetter en droege fuotten' is Wetterskip Fryslân de beheerder van het water in Fryslân en het Groninger Westerkwartier. Het Wetterskip zorgt voor schoon water, voldoende water en veiligheid. Dit betekent dat zij zorg draagt voor de waterkering, de aan- en afvoer van water, het peilbeheer, het zuiveren van afvalwater, het oppervlaktewaterkwaliteitsbeheer en het gedelegeerd vaarwegbeheer.
Provincie Fryslân	De Provincie Fryslân formuleert het overall beleid (Ruimtelijke Ordening en Water) en is verantwoordelijk voor het diepe grondwaterbeheer, de zwemwaterkwaliteit en is vaarwegbeheerder van de belangrijke vaarroutes (met uitzondering van het PM-kanaal, dat is Rijkswaterstaat).
Vitens	Vitens is in de gemeente verantwoordelijk voor winning en levering van drinkwater. Zij haalt het drinkwater uit de grond of uit het oppervlaktewater en zuivert vervolgens het water en levert dit aan hun klanten.
Rijk	Het Rijk bepaalt (o.a. op basis van de Europese Kaderrichtlijn Water) het wettelijk kader en de hoofdlijnen van het landelijke beleid voor het waterbeheer.

Verdieping: wettelijke kaders

De Omgevingswet die op 1 januari 2024 van kracht is geworden heeft diverse beleidsdomeinen en wetten die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving, zoals de Wet milieubeheer en de Waterwet, juridisch geïntegreerd.

Naast de Omgevingswet zijn ook de Gemeentewet, de Algemene wet bestuursrecht en het Burgerlijk Wetboek relevant voor het stedelijk waterbeheer. Tenslotte zijn ook de WIBON en de INSPIRE van belang voor de stedelijk waterbeheerder.

In het schema rechts is de relatie van de wet- en regelgeving, die relevant is voor het stedelijk waterbeheer, gepresenteerd vanuit de vier invalshoeken:

- milieubeheer
- waterbeheer
- ruimtelijke ordening en bouwen
- overige richtlijnen en wetten

Via de website <https://www.overheid.nl> zijn de actuele kaders van wetten en regelgeving te raadplegen.

Overheid	Milieubeheer	Waterbeheer	Ruimtelijke ordening en bouwen	Overige Europese richtlijn en wetten
Europa	Richtlijn Stedelijk Afvalwater	Kaderrichtlijn Water	N.v.t.	INSPIRE-richtlijn
Rijk				
<i>Wetten</i>	• Omgevingswet • Wet milieubeheer (achtergebleven deel) • Gemeentewet	• Omgevingswet • Waterwet (achtergebleven deel) • Waterschapswet	• Omgevingswet • Woningwet	• Algemene wet bestuursrecht • Burgerlijk Wetboek • Drinkwaterwet • Wet publiek gezondheid
<i>AmvB's Omgevingswet</i>	• Omgevingsbesluit (Ob) • Besluit kwaliteit leefomgeving (bkl) • Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) • Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)			
<i>Ministeriële regeling</i>	Omgevingsregeling			
Provincie	Omgevingsverordening	Omgevingsverordening	Omgevingsverordening	N.v.t.
Gemeente	Omgevingsplan	Omgevingsplan	Omgevingsplan	N.v.t.
Waterschap	N.v.t.	Waterschapsverordening	N.v.t.	N.v.t.

Verdieping: areaal voorzieningen

De riolen vormen verreweg het grootste aandeel binnen de voorzieningen. Maar daarnaast zijn o.a. ook de gemalen, persleidingen, kolken en lozingswerken onderdeel van de gemeentelijke voorzieningen. Onderstaande tabel toont een samenvatting van de arealen anno 2026.

object	eenheid	aantal/hoeveelheid
inwoners (01-01-2026):	st.	19.231
rioolaansluitingen (01-01-2026):	st.	8.468
- woningen	st.	7.635
- niet-woningen (o.a. bedrijven):	st.	692
- garageboxen:	st.	141
IBA-aansluitingen (gemeentelijk eigendom):	st.	-
eigen voorziening (septic tank of IBA in particulier eigendom):	st.	248
straat- en trottoirkolken (peildatum 2026)	st.	10.524
vrijverval riolering stedelijk gebied:		
gemengd riool	km	90
vuilwaterriool	km	23
verbeterd gescheiden vuilwaterriool	km	10
hemelwaterriool	km	12
verbeterd gescheiden hemelwaterriool	km	9
totaal	km	144
gemalen en mechanische rioolleidingen:		
hoofdgemalen	st.	28
minigemalen (buitengebied)	st.	210
vacuümriool	km	1,3
persleiding	km	31,9

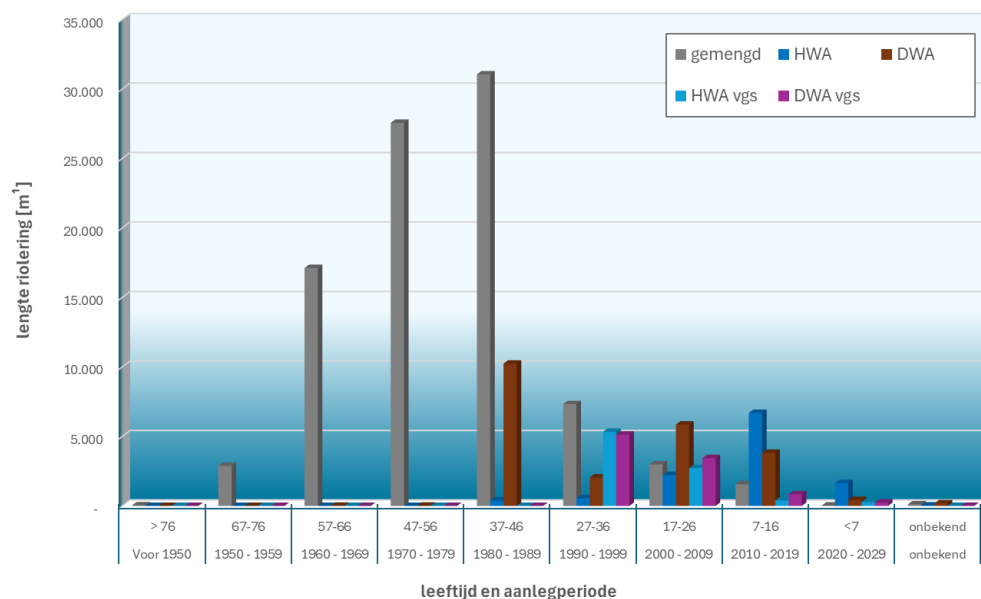
object	eenheid	aantal/hoeveelheid
lozingswerken:		
externe overstort – gemengd (excl. randvoorzieningen)	st.	20
randvoorzieningen (BBB/BBL/BB)	st.	8
externe hemelwater overstort - VGS	st.	11
hemelwateruitlaten	st.	63
voorzieningen voor verwerking van hemelwater:		
duikers	km	4
wadi's/bodempassages/waterbergingen	st.	2
voorzieningen voor verwerking van grondwater:		
drainage	km	3
meetpunten aan de voorzieningen:		
overstortregistratie	st.	8
grondwatermeetpunten	st.	37

Detailinformatie van de voorzieningen is o.a. vastgelegd in de beheersystemen en de systeemoverzichten stedelijk water.

Verdieping: areaal vrijverval riolering

Aanlegperiode per stelseltype

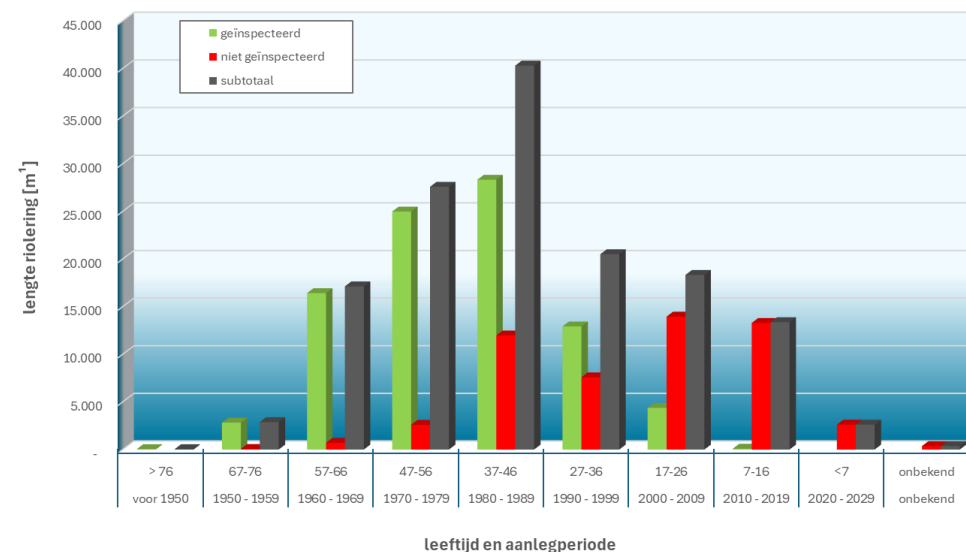
Tot eind jaren 80 zijn hoofdzakelijk gemengde rioolstelsels aangelegd. Vanaf de jaren 90 is structureel begonnen met aanleg van gescheiden stelsels (DWA en HWA). De gemengde riolen die na de jaren 90 zijn aangelegd betreft het vervangen van slechte riolen op plaatsen waar aanleg van gescheiden stelsel niet doelmatig was.

klik voor een overzicht van
areaal ouder dan 60 jaar

Inspectiegraad per aanlegperiode

Ruim de helft van de vrijverval riolering (circa 90 km, 63% van het totale areaal) is geïnspecteerd (door middel van video opnamen vanuit de buis met een rijdende camera). Actualiteit én daarmee bruikbaarheid van inspectiedata is een aandachtspunt. Ongeveer de helft van de inspecties is inmiddels meer dan 10 jaar geleden uitgevoerd. Deze data zijn ondertussen minder bruikbaar bij beoordeling en het bepalen van maatregelen.

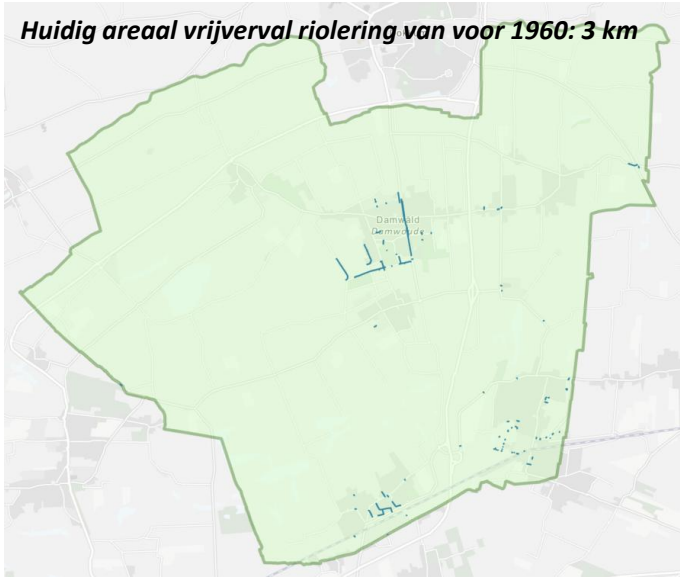

klik voor een overzicht van
de kwaliteit van het areaal

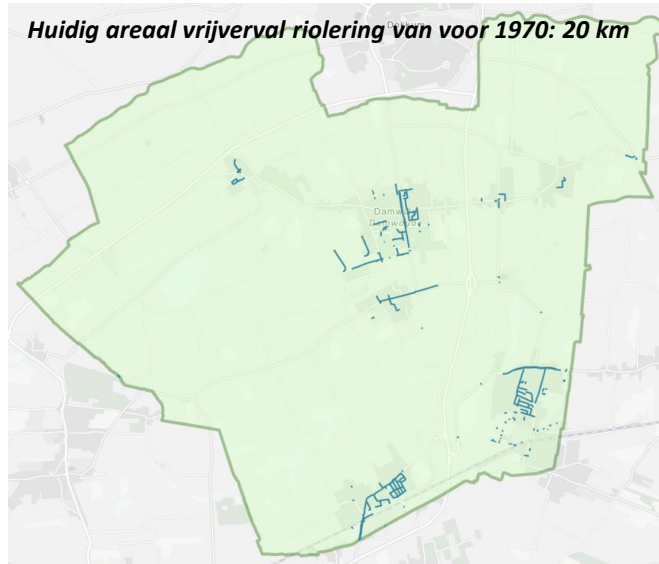
terug

Verdieping: leeftijdsopbouw riolering

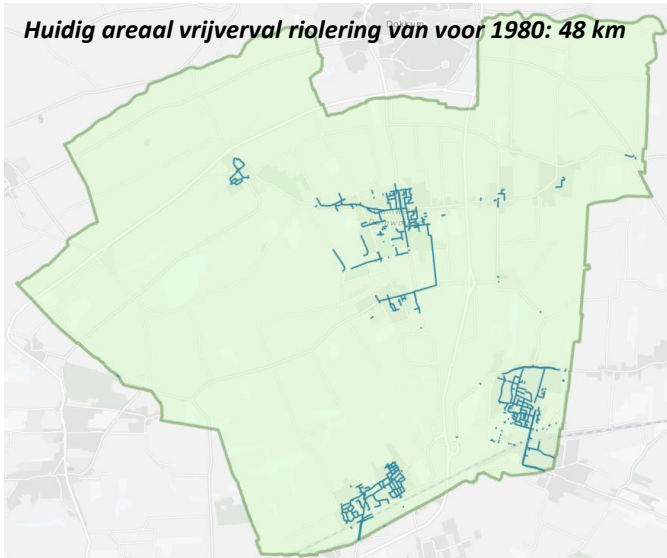
Huidig areaal vrijverval riolering van voor 1960: 3 km

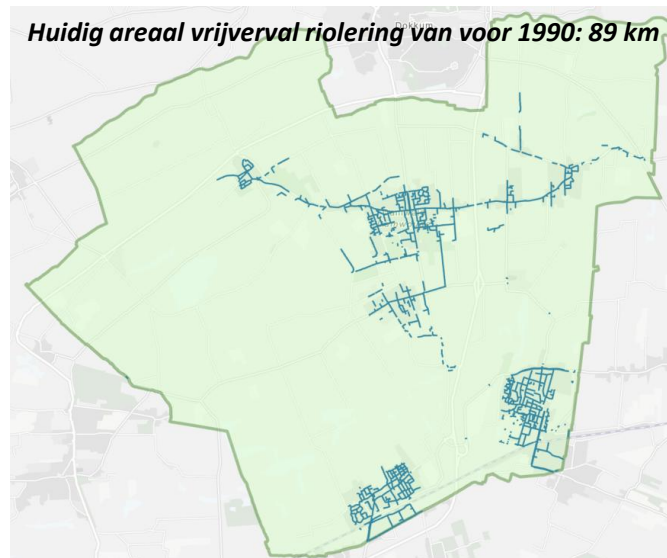
Huidig areaal vrijverval riolering van voor 1970: 20 km

Huidig areaal vrijverval riolering van voor 1980: 48 km

Huidig areaal vrijverval riolering van voor 1990: 89 km

Ons areaal vrijverval riolering wordt ouder

Vanaf eind jaren 50 van de vorige eeuw is de grootschalige aanleg van vrijverval riolering in de gemeente op gang gekomen. Op dit moment ligt er nog circa 3 km riolering wat voor 1960 is aangelegd. In de daaropvolgende decennia is het areaal vrijverval riolering met sprongen toegenomen. In de jaren 90 is krap 42 km riolering aangelegd; dit is bijna de helft van ons huidig areaal vrijverval riolering.

Dit areaal wordt langzaam maar steeds ouder. Gemiddeld bedraagt de technische levensduur van vrijverval riolering in Nederland circa 60 jaar. Op dit moment (peildatum 2026) is circa 12 km riolering in onze gemeente 60 jaar of ouder (circa 8%). Aan het einde van de planperiode in 2031 is circa 27 km van ons areaal 60 jaar of ouder (19%).

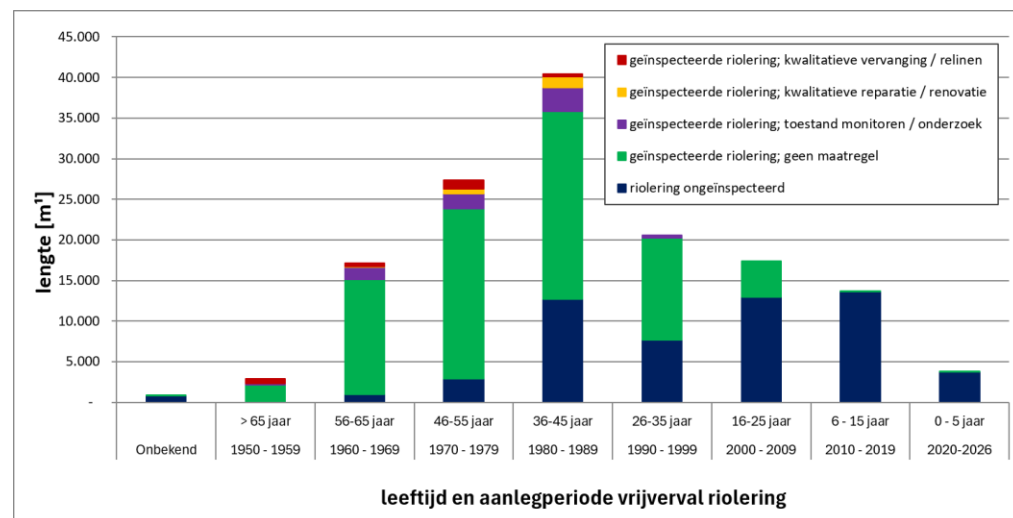
Kortom ons areaal wordt ouder, dat maakt dat onze opgave voor het in stand houden van dit areaal toeneemt.

Verdieping: kwaliteit areaal vrijverval riolering

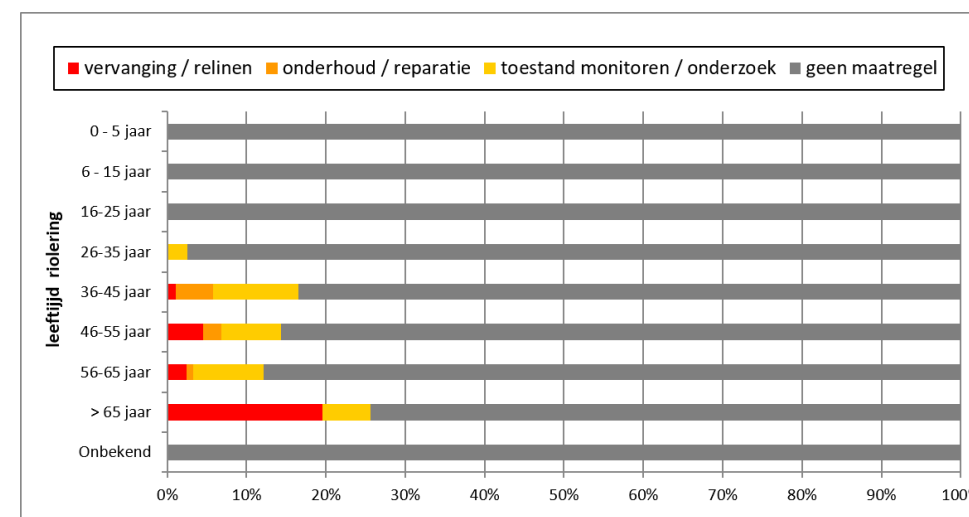
Technische staat vrijverval riolering

Voor dit nieuwe Wrp hebben wij een geactualiseerde onderhouds- en vervangingsplanning vrijverval riolering opgesteld. In circa 4 km riool (3% van het totale areaal) zijn op dit moment maatregelen nodig. Bij het merendeel van de maatregelen kan (nu nog) volstaan worden met reparatie of renovatie van de bestaande buizen; complete vervanging is nu nog niet nodig.

Het merendeel van de riolen waar maatregelen nodig zijn betreft riolen die op leeftijd zijn; riolen die op dit moment circa 60 jaar (of ouder) zijn. Maar van deze oudere riolen verkeert een groot deel op dit moment nog in goede technische staat. Daarentegen zijn ook al maatregelen nodig in jongere riolen; riolen die op dit moment circa 35 jaar oud zijn. Uit de inspectiedata blijkt dus dat de technische levensduur in de praktijk varieert tussen 35 en 75 jaar (gemiddeld gezien 60 jaar).

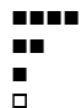

De uitkomsten van de planning hebben wij afgestemd met maatregelen uit de nieuwe SSW's en plannen voor herinrichting en wegonderhoud. Soms kiezen we er voor het bestaande riool te vervangen terwijl dit vanuit oogpunt van technische staat op dat moment nog niet perse nodig is.

Verdieping: relatie Wrp met Ontwerp Omgevingsvisie 2023

Opgaves en ontwikkelrichting Ontwerp Omgevingsvisie 2023	Onderdelen gemeentelijke watertaken						
	Inzameling van afvalwater	Transport van stedelijk afvalwater	Inzameling van overtollig hemelwater	Verwerking van hemelwater in riolen	Verwerking van hemelwater in de openbare ruimte	Inzameling van grondwater	
1. We blijven een aantrekkelijke gemeente om te wonen en leven	■ ■	■	■	■ ■	■ ■	■	■
2. We worden een klimaatrobuuste gemeente: ruimte voor water en biodiversiteit	■ ■ ■	■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■	■ ■	■
3. We gaan samen op weg naar een haalbare, betaalbare en duurzame energievoorziening	□	□	□	□	□	□	□
4. We gaan op zoek naar nieuwe kansen voor het veenweidegebied	□	□	□	□	■	■ ■	■ ■
5. We geven ruim baan aan ondernemerschap en innovatie	□	□	□	□	□	□	□

zeer sterke bijdrage
aanzienlijke bijdrage
enige bijdrage
nauwelijks tot geen bijdrage

Visie op klimaatadaptatie en wateroverlast

Binnen de opgave en ontwikkelrichting “We worden een klimaatrobuuste gemeente: ruimte voor water en biodiversiteit” hebben klimaatadaptatie en wateroverlast een prominente plaats. Voor beide onderdelen is een visie en koers vastgelegd in de Ontwerp Omgevingsvisie 2023.

visie op klimaatadaptatie en
wateroverlast

Verdieping: participatie

Proces participatie

Net als bij het opstellen van het huidig GRP zijn ook ditmaal bewoners, ondernemers en andere belanghebbenden betrokken bij de verkenning van de ambities voor dit nieuwe Wrp.

Informatieavond dorpsbelangen (oktober 2025)

Dinsdag 7 oktober 2025 is tijdens een fysieke informatieavond met de dorpsbelangen input opgehaald voor dit Wrp. Tijdens deze informatieavond zijn de aanwezigen geïnformeerd over de opgaves en keuzes waar de gemeente voor staat. Vervolgens is interactief gediscussieerd over keuzes en ambities.

De belangrijkste uitkomsten van deze avond waren:

- Veiligheid en duurzaam zijn de belangrijkste thema's waar focus op moet liggen;
- Er is een sterke voorkeur om groen in te zetten voor terugdringen van hittestress en wateroverlast, ook als dit meer gaat kosten in het onderhoud;
- In de keuze "waterberging is belangrijker dan parakeermogelijkheden" zijn de meningen verdeeld;
- Dat door het klimaatbestendig inrichten van de buitenruimte de rioolheffing stijgt is deels acceptabel;
- De gemeente moet met voorlichting bewoners en ondernemers enthousiast maken om regenwater op eigen terrein op te vangen en verwerken.
- Over een eventuele subsidieregeling en/of een verplichtingseis bij nieuwbouw of verbouw zijn de meningen verdeeld.

Digitale enquête

Begin 2026 is een digitale enquête gelanceerd. In de periode januari - februari zijn er ruim 400 reacties geleverd.

De belangrijkste uitkomsten van deze enquête waren:

- Ruim de helft van de respondenten begrijpt dat de gemeente niet elke locatie met wateroverlast kan aanpakken;
- Dat de rioolheffing stijgt door extra maatregelen die de gemeente moet treffen is voor een derde van de respondenten acceptabel;
- Een groot deel van de respondenten is zelf bereid op eigen terrein maatregelen te treffen om water op te vangen; een deel heeft dit ook al gedaan;
- Een verplichting tot verwerking van hemelwater op eigen terrein door de gemeente vindt een kwart van de respondenten te ver gaan.

De uitkomsten van deze enquête zijn gebundeld in een infographic.

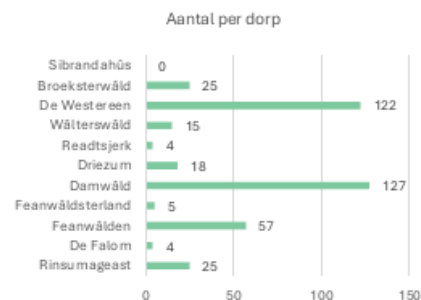
resultaten infographic

terug

Verdieping: infographic enquête

Resultaten enquête 2026 Water en rioleringsprogramma

In totaal hebben **402 inwoners** en **ondernemers** gereageerd (totaal aantal inwoners is 19.231). De meeste reacties komen uit de dorpen **Damwâld** (32%) en **De Westereen** (30%). Het merendeel van de respondenten woont **binnen de bebouwde kom**.

Verdeling inwoners en ondernemers

Woonlocatie

87% binnen bebouwde kom

11% buiten bebouwde kom

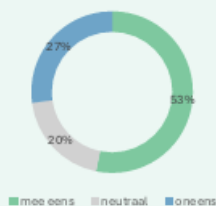

2% anders

Aanpak van wateroverlast

Onze visie op wateroverlast: *De dorpen klimaatbestendig maken doen we doelmatig; de kosten van ingrepen moeten altijd opwegen tegen de baten. Daarom is er altijd een afweging nodig tussen structurele ingrepen, tijdelijke maatregelen en acceptatie dat omstandigheden veranderen. Klimaatbestendigheid betekent dus niet dat we niets meer zullen merken van extreem weer, er blijft altijd een restrisico.*

"Stel: de gemeente heeft stevig geïnvesteerd om wateroverlast te voorkomen, maar bij een wolkbreuk lopen 2 woningen helaas toch waterschade op. We moeten accepteren dat dit kan gebeuren."

Suggesties voor de gemeente om anders om te gaan met water in het openbaar gebied:

De waterafvoer en wegen aanpassen op overtollig water

Het (sloot)waterpeil verhogen

Meer wateropvang creëren, bijvoorbeeld middels wad's

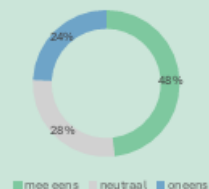
Afvoerputten en sloten regelmatig reinigen

Waar kan meer groen en bomen aanplanten

Omgaan met water op particulier terrein

"De gemeente moet verwerking van regenwater op eigen terrein verplicht stellen bij nieuwbouw of verbouw."

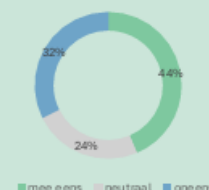
Een grote meerderheid van de respondenten vindt berging van water om overlast tegen te gaan, belangrijk. Zij zijn ook bereid om hier **zelf iets voor te doen**, zoals een regenton plaatsen of meer groen in de tuin toe te passen. **85% doet dit al of wil dit gaan doen, 4% doet dit liever niet.**

"De gemeente moet met voorlichting inwoners enthousiast maken om regenwater op te vangen op eigen terrein."

mee eens neutraal oneens

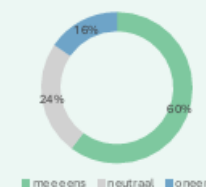
"De gemeente moet subsidie geven voor regen-wateropvang op particulier terrein. Alle inwoners betalen via de rioolheffing hieraan mee."

Wat de gemeente kan doen om bewoners en ondernemers te helpen verduurzamen, is vooral **voorbeelden en advies geven of meebetalen aan maatregelen.**

Omgaan met water in de openbare ruimte

Een veelvoorkomend probleem door klimaatverandering is overlast door overtollig regenwater. Daarom is de mening van bewoners en ondernemers op dit gebied gevraagd.

"Waterberging in de buurt is belangrijker dan voldoende ruimte voor parkeren, zodat bij hevige buien het regenwater opgevangen kan worden."

Een kleine meerderheid (44%) van de respondenten vindt het **onacceptabel dat de rioolheffing stijgt** bij investeringen in een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. 32% vindt het wel acceptabel als dit gebeurt.

Verdieping: visie op klimaatadaptatie en wateroverlast

Visie op klimaatadaptatie (conform Ontwerp Omgevingsvisie 2023)

De klimaatverandering stelt ons voor een grote uitdaging. Stortbuien en langdurige regen zorgen voor wateroverlast. Om schade te voorkomen moeten we maatregelen nemen die van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van onze omgeving. Door ons of door bijvoorbeeld Wetterskip Fryslân. Het is belangrijk om met de veranderingen van het klimaat rekening te houden en plannen aan te passen aan de mogelijke risico's.

Bijvoorbeeld bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, bij het opknappen van bestaande wijken, bij vervanging van riolering en wegenonderhoud. We zoeken naar alternatieven voor waterberging (minder regenwater in het riool) en zorgen voor meer groen en vermindering van het verhard oppervlak.

Iedereen heeft zijn eigen rol om klimaateffecten op te vangen. Klimaatadaptatie is bij uitstek een vraagstuk dat de overheid alleen niet kan oplossen. Een groot deel van het oppervlak van onze gemeente is immers privaat bezit. Dantumadiel kiest er dan ook voor om deze opgave gezamenlijk met de samenleving (markt en Mienskip) en met andere overheden op te pakken.

Visie op wateroverlast (conform Ontwerp Omgevingsvisie 2023)

We willen hemelwater kunnen verwerken zonder overlast en schade. Bij een 'normale' regenbui loopt het water weg zonder problemen of overlast. Bij een 'zware' bui mag hemelwater op straat, in tuinen en op andere plekken in de openbare ruimte blijven staan. Maar we willen het water wel weghouden van panden, vitale gebouwen en infrastructuur. Bij een 'extreme' bui, met kans op overstromingen, kan schade optreden, maar houden we vitale gebouwen en infrastructuur beschikbaar. Sloten en vijvers zijn in staat bij uitzonderlijke buien het overtollig hemelwater afdoende te bergen, vast te houden en af te voeren.

De dorpen klimaatbestendig maken doen we doelmatig; de kosten van ingrepen moeten altijd opwegen tegen de baten. Daarom is er altijd een afweging nodig tussen structurele ingrepen, tijdelijke maatregelen en acceptatie dat omstandigheden veranderen. Klimaatbestendigheid betekent dus niet dat we niets meer zullen merken van extreem weer, er blijft altijd een restrisico.

Verdieping: ambitie afvalwater; wat willen wij bereiken?

- Nagenoeg al het afvalwater wordt ingezameld via riolering en centraal gezuiverd. Op die locaties in het buitengebied waar het niet doelmatig is afvalwater via riolen in te zamelen wordt dit lokaal verwerkt (gezuiverd). Stankklachten en of verontreinigingen van sloten en bodem komen hierdoor nauwelijks voor. Er is nu dan ook geen aanleiding om in het buitengebied de bestaande percelen met een eigen voorziening alsnog aan te sluiten op (druk)riolering.
- Mocht er door ontwikkelingen in het buitengebied sprake zijn van een gewijzigde situatie (bijvoorbeeld door aanleg van nieuwbouw of andere ontwikkelingen) bekijken we per geval op basis van doelmatigheid (via het [afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied](#)) of én hoe wij dit afvalwater in gaan zamelen.
- Bij nieuwbouwlocaties in de kernen worden bij de aanleg meteen systemen in openbaar gebied toegepast, waarbij afval- en hemelwater gescheiden blijft.
- De vuilwaterriolering verkeert in goede staat. Bij het vervangen en repareren van riolering geldt als uitgangspunt toepassing van duurzame technieken en materialen.
- Omdat ons areaal langzaam alsmaar ouder wordt houden wij de toestand van onze voorzieningen periodiek in de gaten via inspecties. Dit stelt ons in staat vroegtijdig de (eventuele) benodigde onderhoudsmaatregelen te plannen en af te stemmen met de andere beleidsdomeinen (o.a. wegen).
- Ingrijpen bij riolen die in slechte staat verkeren betekent niet automatisch vervangen. Per situatie kijken wij of inzet van moderne renovatietechnieken meerwaarde heeft.
- Bij aanleg c.q. vervangingen van voorzieningen kijken we altijd naar meekoppelkansen (o.a. wegconstructies, groen & biodiversiteit, energietransitie en het klimaatrobuust inrichten conform de Omgevingsvisie).
- Via meldingen van bewoners en/of opmerkingen van de onderhoudsploeg monitoren we of er eventueel foutieve aansluitingen aanwezig zijn. Daar waar deze geconstateerd worden herstellen we die en/of vragen we de perceeleigenaar om dit te herstellen (in situaties waar de foutieve aansluiting op particulier terrein ligt).
- De gemalen draaien op duurzame groene energie die centraal wordt ingekocht.
- Door middel van gerichte(re) sturing (continu monitoring (middels de hoofdpomp) op draaiuren en aantal start/stops van de pompgemalen) kijken we periodiek of we het energieverbruik van de gemalen verder terug kunnen brengen.
- Bij aanleg c.q. vervanging van voorzieningen vindt er altijd een duurzaamheids-afweging plaats. Daarbij streven wij zoveel mogelijk naar hergebruik van grondstoffen (dit draagt bij aan een circulaire economie) en CO₂ reductie tijdens de uitvoering. Een en ander in lijn met het inkoop- en aanbestedingsbeleid 2024-2028.
- We sluiten aan bij nationale en regionale campagnes omtrent bewustwording van goed rioolgebruik (o.a. het niet doorspoelen van vochtige doekjes, geen frituur- en oliebollenvet in het riool en bewuste omgang met medicijnresten).
- De gegevens van de voorzieningen zijn vastgelegd in beheersystemen, actueel en digitaal uitwisselbaar.

Verdieping: ambitie hemelwater; wat willen wij bereiken?

- Als in de buurt wat gebeurt (rioolvervanging, wegreconstructie) beoordelen we of we op doelmatige wijze hemel- en afvalwater kunnen scheiden (afkoppelen). Onze afkoppelinspanningen/investeringen zijn primair gericht op het oplossen van (overlast)knelpunten. Daarbij geldt dat we technieken toepassen waarmee we zoveel mogelijk water lokaal vasthouden (infiltreren in de bodem en/of vasthouden in watergangen), mits dit geen (nieuwe) grondwaterproblemen oplevert. Daarnaast benutten we afkoppelkansen vanuit onze duurzaamheidsambitie, als deze op efficiënte wijze te realiseren zijn. Vaak is dit in combinatie met andere werkzaamheden, en op plaatsen nabij oppervlaktewater.
- Wij zetten ons, naast betonnen ondergrondse maatregelen, steeds meer in op groene oplossingen. Groenvoorzieningen dragen bij aan het vasthouden, bergen en afvoeren van hemelwater. Als de beschikbare ruimte het toelaat kiezen we voor meer groen en vermindering van het verhard oppervlak.
- Wij houden de toestand van onze voorzieningen periodiek in de gaten via inspecties. Dit stelt ons in staat vroegtijdig de (eventuele) benodigde onderhoudsmaatregelen te plannen en af te stemmen met de andere beleidsdomeinen (o.a. wegen).
- Wanneer hemelwatervoorzieningen door slijtage of schades niet meer voldoende functioneren worden deze gerepareerd of vervangen. Bij de vervanging overwegen we grotere buizen toe te passen als dat een duidelijke meerwaarde biedt.
- Bouwen en ontwikkelen doen we klimaatbestendig en waterrobuust. We bewaken de groene ruimte in dorpen, door bij nieuwe ontwikkelingen klimaatadaptatie mee te nemen in de locatiekeuze.
- In bestaand gebied stimuleren wij bewoners, bedrijven, projectontwikkelaars en woningbouwverenigingen om hemelwater af te koppelen en hun perceel klimaatrobuust en duurzaam in te richten. Wij gaan dit niet verplicht stellen. Wel gaan wij gericht faciliteren via communicatie op social media, advies en subsidies.
- Bij (her)ontwikkeling van grote versteende oppervlakken (o.a. bedrijven) gaan wij de eigenaar/ontwikkelaar vragen zich in te spannen om hemelwater zo veel mogelijk lokaal te verwerken. Hier willen we iets dwingender in gaan optreden.
- In onze gemengde stelsels zijn én blijven overstorten lijk. Bij hoosbuien zal via deze overstorten verdund afvalwater in sloten en vijvers stromen. Deze overstorten voldoen op dit moment aan de wettelijke eisen. Op enkele plaatsen in de gemeente hebben de watergangen bij een overstort aandacht nodig (met name toegankelijkheid voor regulier onderhoud). Bij een deel hiervan hebben wij wetterskip Fryslân nodig om dit op te lossen. Mocht er in de toekomst blijken dat overstorten toch problemen opleveren dan bepalen we of en welke maatregelen nodig zijn én wie verantwoordelijk is voor de uitvoering.
- In bestaand gebied willen wij voorkomen dat bij heftige buien (buien die statistisch eens per 2 jaar voorkomen) er water op straat komt. Op locaties waar dit toch gebeurt bepalen we of we dit doelmatig kunnen oplossen. Als dit moeilijk op te lossen is zullen we het plaatselijk accepteren.
- Voor ontwerp van nieuw gebied (uitbreidingen) leggen we de lat hoger. Bij bui 10 willen we geen hinder of overlast van water op straat.
- Bij extreme hoosbuien (buien die statistisch eens per 100 jaar voorkomen) moeten wij accepteren dat de straat enige tijd blank staat. De riolen en andere voorzieningen zijn niet in staat dergelijk grote hoeveelheden neerslag meteen op alle plaatsen te verwerken. Daarvoor is het ook niet ontworpen. In deze gevallen wordt het water zoveel mogelijk bovengronds opgevangen. Dat dit tot hinder of overlast voor de omgeving (inclusief eventueel aangrenzende natte tuinen en/of erf) leidt moeten we accepteren. Eventuele schade als gevolg van extreme hoosbuien wordt zoveel mogelijk voorkomen.
- Wij controleren periodiek via modelberekeningen of de afvoercapaciteit van onze (hemelwater)voorzieningen nog voldoet. Waar de afvoercapaciteit niet voldoet bepalen we verbeteringsmaatregelen aan bovengrond, riool en/of watergang.
- In de openbare buitenruimte creëren wij, waar mogelijk, wenselijk en inpasbaar, meer berging waar wij, ten tijde van extreme hoosbuien, water tijdelijk kunnen bergen. In tijd van droogte benutten we dit water.
- Voor waterberging bij hoosbuien c.q. piekwaterberging, die de gemeente niet redelijkerwijs kan inpassen in het bebouwd gebied, moet aanvullende berging en afvoercapaciteit worden gezocht in het buitengebied. Dit vraagt ook medewerking en inspanningen van wetterskip Fryslân.
- We houden het stelsel van vijvers en sloten in en rond de kernen, van belang voor de aan- en afvoer van water, in stand.
- Bij aanleg c.q. vervanging van voorzieningen vindt er altijd een duurzaamheids-afweging plaats: Is er wel een voorziening (riool) nodig? Kan het hemelwater ook rechtstreeks bovengronds naar een nabij gelegen watergang). Daarbij streven wij zoveel mogelijk naar hergebruik van grondstoffen (dit draagt bij aan een circulaire economie) en CO₂ reductie tijdens de uitvoering. Een en ander in lijn met het inkoop- en aanbestedingsbeleid 2024-2028.
- De gegevens van de voorzieningen zijn vastgelegd in beheersystemen, actueel en digitaal uitwisselbaar.

Verdieping: ambitie grondwater; wat willen wij bereiken?

- De ontwatering in openbaar gebied in de kernen is over het algemeen goed voor elkaar. Incidenteel kan sprake zijn van hoge of lage grondwaterstanden (bijvoorbeeld bij langdurige regenval of droogte) die tot hinder en/of overlast kan zorgen. Mogelijk dat in sommige kruipruimtes af en toe water staat.
- Er zijn verschillende locaties die gevoelig zijn voor grondwaterproblemen. Bij een deel van deel van deze locaties is van oudsher sprake van hoge grondwaterstanden en zijn deze door de omgeving geaccepteerd.
- Gemeente is, conform de wettelijke grondwatertaak, aanspreekpunt voor grondwaterproblemen, maar niet automatisch verantwoordelijk voor de aanpak van de problemen. De perceeleigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor afwatering en aansluitingen op hun eigen terrein. Grondwaterproblemen kan men melden bij de gemeente. Vervolgens wegen wij af of:
 - Sprake is van structureel nadelige gevolgen aan de beoogde functies van de leefomgeving;
 - Er doelmatige maatregelen getroffen kunnen worden om deze gevolgen te beperken c.q. zoveel mogelijk te voorkomen;
 - Het treffen van deze maatregelen een taak van de gemeente is of van wetterskip Fryslân, provincie of Rijk.
- Als er maatregelen in openbaar gebied nodig zijn om problemen aan te pakken dan wel te voorkomen worden die door of onder regie van de gemeente (in nauwe samenwerking met wetterskip Fryslân) uitgevoerd. Bij voorkeur worden deze maatregelen uitgevoerd in combinatie met andere werkzaamheden. Nader onderzoek bepaalt de urgentie van de maatregelen.
- Grondwaterproblemen worden voorkomen door instandhouding van bestaande afvoervoorzieningen (zoals sloten, greppels etc.). Hiervoor is toezicht en goede duidelijke communicatie naar bewoners lijk.
- Om problemen met droogte te beperken gaan we meer water vasthouden in de bodem (infiltreren) en het watersysteem (sloten en vijvers).
- Het noordoostelijk deel van de gemeente (omgeving Driezum) is een risicogebied met betrekking tot verzilting. Om het risico op verzilting te reduceren is het van belang (meer) water in de bodem vast te houden.
- Bij het vervangen van riolering wordt gekeken of het nodig is om een aansluiting voor afvoer van overtollig grondwater aan te leggen.
- Bij nieuwbouwlocaties wordt bij het ontwerp al rekening gehouden met een duurzame ontwatering. Vooral het kiezen van een optimale aanleghoogte/ planhoogte is hierbij belangrijk. Hiermee proberen wij problemen in de toekomst te voorkomen.
- Niet elke uitlegger van een RWA riool leent zich voor afvoer van perceeldrainage. In situaties waar sprake is van een regenwaterinfiltratie riool (IT riool) en/of een RWA riool wat “verdronken” is, kan afvoer van perceeldrainage mogelijk tot problemen op het perceel leiden (bijvoorbeeld wateroverlast in de kelder) . Daarom moet een aansluiting van perceeldrainage op een RWA uitlegger altijd aangevraagd worden bij de gemeente. De gemeente bepaalt vervolgens of aansluiting zonder bezwaren mogelijk is.
- De gegevens van de voorzieningen zijn vastgelegd in beheersystemen, actueel en digitaal uitwisselbaar.

Afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied

Situatie					Advies/voorstel
	1. Er ligt binnen 40 m ¹ riolering (bij aanbod < 10 i.e. huishoudelijk afvalwater)*	2. Aansluiting is zonder overwegende bezwaren mogelijk	3. Het rioolstelsel beschikt over voldoende afvoercapaciteit	4. IBA heeft een vergelijkbaar milieurendement als rioolaansluiting	
A	ja	ja	ja	-	Aansluitplicht riolering op basis van artikel 22.148 van de bruidsschat omgevingsplan, de waterschapsverordening én het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal); par. 6.2.4. en 7.2.5.
B	ja	ja	nee	-	- Gemeentelijk rioolstelsel dient aangepast te worden om extra aansluiting wel te kunnen verwerken; kosten voor de aanpassing zijn voor rekening initiatiefnemer. - Na aanpassing van het rioolstelsel geldt situatie A én is er een aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - Indien aanpassing van het gemeentelijk rioolstelsel niet doelmatig is (onevenredig duur) dan is toepassing van een IBA mogelijk; mits deze een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. Kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
C	ja	nee	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering én dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering.
D	ja	nee	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering. - Vervolgens moet de initiatiefnemer aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
E	nee	ja	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
F	nee	ja	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.

* Bij een aanbod van meer dan 10 i.e. gelden afwijkende afstandscriteria (100 m¹ bij 10-25 i.e., 600 m¹ bij 25-50 i.e. 1.500 m¹ bij 50-100 i.e. en 3.000 m¹ bij 100-2.000 i.e.)

Programma - onderzoek & planvorming

Onderzoek & planvorming

Om tot doelmatige keuzes en planning van maatregelen aan de riolering te komen (die passen binnen de ambities en voornemens) is jaarlijks onderzoek en planvorming nodig. Daarbij worden de strategische doelen omgezet naar het tactische en operationele beheerniveau.

Binnen de gemeentelijke watertaken is voortdurend sprake van nieuwe inzichten. Elk jaar komen er nieuwe inspecties van riolen en gemalen beschikbaar. Daarnaast komen via metingen ook nieuwe gegevens beschikbaar. Onderzoek & planvorming kenmerkt zich dus door een dynamisch proces. Bij een aantal activiteiten is (op onderdelen) specialistische kennis nodig, kennis die de gemeente zelf niet in huis heeft. Hier worden diensten van derden ingezet.

In de komende planperiode worden o.a. de volgende activiteiten voorzien:

- Actualiseren Wrp (5 jaarlijks);
- Opstellen van het Systeemoverzicht Stedelijk Water (SSW) voor Feanwâlden;
- Periodieke ondersteuning bij rioolbeheer (o.a. technische adviezen, beoordeling van inspecties, e.d.);
- Periodieke inspecties en keuringen van riolen en gemalen;
- Bijhouden grondwatermeetnet;
- Samenwerking & kennisuitwisseling:
 - Periodieke overleggen met stakeholders (o.a. FBWK, GAWO en wetterskip);
 - Ondersteuning aan en door platform RIONED.

activiteit	planning	activiteit / subcat.ECL	geraamd budget planperiode [€]
Inspecties en keuringen			
Inspecties vrijverval riolering	jaarlijks	6702005-380529	200.000
Inspecties en keuring gemalen	jaarlijks	6702004-380529	65.000
Planvorming en berekeningen			
SSW - Feanwâlden	2027	6702000-380532	27.000
Ad-hoc berekeningen	jaarlijks	6702000-380532	40.000
Actualisatie Wrp	5-jaarlijks	6702000-380532	45.000
Overig			
Bijdrage FBWK/GAWO	jaarlijks	6702000-436000	28.500
Ondersteuning derden rioolbeheer	jaarlijks	6702005-380536	60.000
Instandhouding grondwatermeetnet	jaarlijks	6702005-380536	80.000

Budgetten zijn op prijspeil 2026, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - regulier onderhoud

Regulier onderhoud

Voor het in stand houden van het areaal is regulier onderhoud nodig. Zoals het reinigen van kolken en riolen, klein onderhoud en schadeherstel van riolen en gemalen (incl. elektrische installaties).

Een deel daarvan (o.a. (klein) onderhoud aan de gemalen) wordt door onze eigen buitendienst uitgevoerd. De buitendienst beschikt over specialistisch materieel om deze werkzaamheden in eigen beheer uit te kunnen voeren. De vaste kosten van dit materieel (o.a. verzekering, afschrijving, brandstof en motorrijtuigenbelasting) worden doorbelast in de begroting.

De geraamde kosten (die doorbelast worden in de begroting) bestaan uit budget voor externe kosten, zoals o.a. aanschaf van materialen, dan wel inzet van onderaannemers én de DVO kolkreiniging. De uren die de buitendienst levert zijn via de loonkosten (aparte kostenplaats) in de begroting opgenomen.

Riolering en rioolgemaal Feanwâldsterwâl

Binnen het programma regulier onderhoud vormen de onderhoudskosten voor de riolering en het rioolgemaal Feanwâldsterwâl een apart onderdeel. Het betreft een vacuümriolering waarop zowel woningen in buurgemeente Tytsjerksteradiel als woningen in gemeente Dantumadiel zijn aangesloten. Gemeente Dantumadiel onderhoudt deze riolering en verrekent jaarlijks de kosten. Vanwege de jaarlijkse verrekening/doorbelasting zijn deze specifieke onderhoudskosten als aparte posten in de begroting opgenomen.

Doorbelasting straatveegkosten

Naast reguliere onderhoudswerkzaamheden aan riolen en gemalen is bij het programma regulier onderhoud ook sprake van een doorbelastingen van de straatveegkosten. Deze werkzaamheden worden door andere afdelingen uitgevoerd. Omdat deze werkzaamheden deels ook een bijdrage leveren aan de gemeentelijke watertaken wordt een deel van de kosten doorbelast aan de begroting riolering.

Dienstverleningsovereenkomst kolkreiniging

Op dit moment hebben wij met buurgemeente Noardeast-Fryslân een dienstverleningsovereenkomst (DVO) voor het jaarlijks reinigen van de kolken. Deze overeenkomst loopt t/m 2028. Op dit moment is nog onduidelijk of er een opvolger van het DVO komt of dat wij zelfstandig de werkzaamheden gaan uitbesteden. Dit leidt mogelijk tot andere kosten; vooruitlopend daarop is vanaf 2029 uitgegaan van een hoger budget.

activiteit	planning	activiteit / subcat.ECL	geraamd budget planperiode [€]
Elektriciteit	jaarlijks	6702000-380001	457.600
Telefoonkosten	jaarlijks	6702000-380300	106.300
Klein en dagelijks onderhoud vrijverval riool	jaarlijks	6702005-380503	400.000
Wijkbeheer	jaarlijks	6702002-divers	243.700
Reinigen vrijverval riolering	jaarlijks	6702005-380531	285.000
Klein en dagelijks onderhoud mechanisch riool	jaarlijks	6702004-380503	426.000
DVO kolkreiniging	jaarlijks	6702050-380980	251.500
Doorbelasting straatveegkosten	jaarlijks	6702000-750000	286.000
Baten perceptiekosten (dwangbevelen)	jaarlijks	6702000-750000	-22.400
Tractie	jaarlijks	6702000-divers	331.600
Rioolgemaal Feanwâldsterwâl	jaarlijks	6702600-divers	44.700
Riolering Feanwâldsterwâl	jaarlijks	6702610-divers	24.900

Budgetten zijn op prijspeil 2026, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - facilitair en personeel & overhead

Riolering facilitair

De volgende facilitaire taken worden toegerekend aan de rioolbegroting:

- licentiekosten beheerapplicaties;
- Stimulerings- c.q. subsidieregeling.

Personeel & overhead

Voor het efficiënt uitvoeren van de gemeentelijke watertaken levert lokale gebieds- en organisatiekennis op onderdelen een duidelijke meerwaarde op. Daarom worden zoveel mogelijk werkzaamheden in eigen beheer uitgevoerd. Op onderdelen waar specialistische kennis bij nodig is (bijvoorbeeld onderzoek naar het technisch functioneren of de voorbereiding van de complexe/grootschalige vervangings- en verbeteringsprojecten) wordt externe capaciteit ingeschakeld.

Voor dit Wrp is met behulp van de formatiecalculator van Stichting RIONED bepaald welke capaciteit de komende planperiode minimaal benodigd is. Er is sprake van een marginaal verschil tussen theoretisch benodigde en beschikbare capaciteit. De verschillen zijn dermate klein dat een aanpassing van de formatie niet nodig is.

Onderdeel		Benodigd	Beschikbaar	Conclusie
Binnendienst	Binnendienst [reguliere exploitatiewerkzaamheden]:	1,82 fte	1,93 fte	Formatie op orde
	Binnendienst [advies voorbereiding investeringsmaatregelen]:	0,29 fte		
	SUBTOTAAL	2,11 fte		
	Projectleiding/werkvoorbereiding/toezicht:	0,35 fte	0,38 fte	Formatie op orde
Buitendienst	Buitendienst	3,36 fte	3,48 fte	Formatie op orde

Dekking personeelskosten

Dekking van de eigen formatie (binnen- en buitendienst) vindt plaats vanuit de kostenplaatsen personeelskosten.

In de raming van de investeringsmaatregelen zijn kosten voor voorbereiding, advies en toezicht (VAT-kosten) meegenomen. Eventuele tijdelijke inhuur, ter ondersteuning van de binnendienst, kan dus vanuit de investeringskredieten gedekt worden. In de planperiode bepalen we jaarlijks in het operationeel jaarplan de benodigde inzet van de binnendienst en eventuele aanvullende inzet die via inhuur derden nodig is.

activiteit	planning	activiteit / subcat.ECL	geraamd budget planperiode [€]
Facilitaire taken			
Licentiekosten applicaties	jaarlijks	6702005-380533	60.000
Subsidieregeling	jaarlijks	6702000-420990	130.000
Personeelskosten			
Personeelskosten binnendienst	jaarlijks	6702000-divers	1.527.000
Personeelskosten wijkbeheer	jaarlijks	6702000-divers	630.500
Overhead			
Overhead	jaarlijks	n.v.t.	1.779.900

Budgetten zijn op prijspeil 2026, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - groot onderhoud en vervanging

Mechanische riolering (gemalen en drukriolering)

Klein dagelijks onderhoud aan de mechanische riolering wordt door de eigen buitendienst uitgevoerd. Groot onderhoud, zoals volledige vervanging van alle elektromechanische onderdelen van een gemaal, en complete vervanging van een gemaal wordt als een project uitgevoerd door derden. Op basis van ervaringscijfers uit recente renovatie/vervangingsprojecten en actuele data uit het beheersysteem is het budget voor groot onderhoud en vervanging in de komende planperiode bepaald. Jaarlijks bepalen wij op basis van actuele inspectiedata de exacte planning groot onderhoud/vervanging voor het betreffende jaar.

Vrijverval riolering

Jaarlijks inspecteren wij een deel van de vrijverval riolering. Aansluitend op de inspectie vindt een beoordeling van de eventuele schades plaats en bepalen wij waar en welke maatregelen nodig zijn (relinen of het compleet vervangen). Afhankelijk van aard, omvang en urgentie clusteren wij de maatregelen tot één contract.

Voor dit nieuwe Wrp hebben wij een geactualiseerde onderhouds- en vervangingsplanning vrijverval riolering opgesteld. Deze planning is afgestemd met de resultaten van de recent opgestelde SSW's, de openstaande maatregelen uit het uitvoeringsprogramma van het huidige GRP en geplande maatregelen vanuit het domein wegen. Vanuit deze afweging besluiten we soms het bestaande riool te vervangen terwijl dit vanuit oogpunt van technische staat nog niet perse lijk is.

De gecombineerde vervangings- en verbeteringsprojecten zijn opgenomen in het programma verbetering.

De komende jaren zullen wij jaarlijks nieuwe rioolinspecties uitvoeren. Dan worden hoofdzakelijk riolen geïnspecteerd waarvan er nog geen inspectiedata in ons beheersysteem is vastgelegd en/of riolen waarvan de inspectie inmiddels meer dan 10 jaar geleden is uitgevoerd. Uit deze inspectiedata komen zeer waarschijnlijk nieuwe maatregelen naar voren. Op basis van ervaringscijfers uit recente renovatie / vervangingsprojecten en data uit het beheersysteem hebben wij voor de planperiode budget gereserveerd voor verwachte maatregelen groot onderhoud en vervanging van vrijverval riolering.

activiteit	planning	activiteit / subcat.ECL	geraamd budget planperiode [€]
Mechanische riolering			
vervanging besturingskast vacuüm rioolgemaal te Feanwâldsterwal	2027	n.v.t.	25.900
Budgetreservering vervanging componenten mechanische riolering	planperiode	n.v.t.	353.000
Vrijverval riolering - relinen			
Relinen Suderwei Feanwâlden	2027	n.v.t.	203.500
Reservering vrijverval riolering: relinen	planperiode	n.v.t.	270.000
Vrijverval riolering - vervangen			
Diverse vervangingsmaatregelen verspreid over de kernen.	planperiode	n.v.t.	3.567.300
Reservering vrijverval riolering: vervangen	planperiode	n.v.t.	2.150.000

Budgetten zijn op prijspeil 2026, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

Programma - verbetering

Verbeteringsmaatregelen SSW's

In 2025 is gestart het opstellen van de SSW's voor De Westereen, Damwâld, Rinsumageast, Wâlterswâld en Driezum. In een aantal van deze kernen is sprake van knelpunten met betrekking tot wateroverlast. Één die locaties is nabij het verzorgingshuis Sikkemahûs in De Westereen. Hier heeft extreme neerslag in de zomer van 2021 tot ernstige overlast geleid. Met de resultaten van deze SSW's zijn maatregelen bepaald om de afvoercapaciteit van de voorzieningen te verbeteren én kans op wateroverlast in de toekomst zoveel mogelijk te beperken. Een groot deel van deze maatregelen wordt in de komende planperiode gerealiseerd.

Budgetreservering overige verbeteringsmaatregelen

De komende jaren zullen wij jaarlijks nieuwe rioolinspecties uitvoeren, maar ook worden er periodiek nieuwe weginspecties uitgevoerd. Uit deze inspecties kunnen nieuwe maatregelen naar voren komen, die een "meekoppelkans" kunnen bieden voor bijvoorbeeld afkoppelen van verhard oppervlak.

Daarom is naast budget voor de concrete verbeteringsmaatregelen uit de SSW's in de planperiode een budgetreservering opgenomen voor overige verbeteringsmaatregelen. In de laatste jaren van de planperiode is in deze reservering extra budget opgenomen. Dit is voorzien voor de maatregelen die naar alle waarschijnlijkheid volgen uit het SSW Feanwâlden (deze wordt in 2027 opgesteld).

activiteit	planning	activiteit / subcat.ECL	geraamd budget planperiode [€]
Verbeteringsmaatregelen SSW			
Maatregelen SSW De Westereen	planperiode	n.v.t.	2.085.600
Maatregelen SSW Damwâld	2028-2029	n.v.t.	1.655.300
Maatregelen SSW Wâlterswâld	2030	n.v.t.	236.800
Maatregelen SSW Broeksterwâld	2028	n.v.t.	199.800
Reservering overige verbeteringsmaatregelen			
Diverse maatregelen	planperiode	n.v.t.	1.450.000

Budgetten zijn op prijspeil 2026, exclusief btw en inclusief toeslagen voor voorbereiding, advies en toezicht.

terug

Programma - nieuwe aanleg

Nieuwe aanleg in de kernen

In de komende planperiode zijn diverse nieuwbouwprojecten gepland (zie kader rechtsonder).

Conform het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) geldt het uitgangspunt bij nieuwbouw dat waterstromen (afval- en hemelwater) op het perceel gescheiden worden én gescheiden worden aangeleverd op de perceelsgrens. Ten aanzien van de (verdere) verwerking van hemelwater in gemeentelijke voorzieningen geldt daarbij de voorkeur om water zoveel mogelijk lokaal vast te houden via infiltratie of berging in oppervlaktewater. Indien er geen of onvoldoende oppervlakte water aanwezig is en/of infiltratie niet mogelijk is kiezen we voor inzameling en afvoer van overtollig hemelwater via riolen.

Tijdens de weging van het waterbelang (voorheen de watertoetsprocedure) geldt deze voorkeursvolgorde als uitgangspunt en worden van daaruit de kaders voor het ontwerp op de betreffende nieuwbouwlocatie vastgesteld.

Aanlegkosten nieuwe voorzieningen - grondexploitaties

Kosten voor aanleg van nieuwe voorzieningen, als onderdeel van een grondexploitatie, worden gedekt uit deze grondexploitatie. Het betreft dan kosten voor het opstellen van het ontwerp én de aanlegkosten.

Aansluitkosten op gemeentelijke voorzieningen

Voor het maken van een aansluiting op een gemeentelijke voorziening (riolering) brengt de gemeente kosten in rekening. Voor een standaard rioolaansluiting geldt een vast tarief van € 1.100,00 inclusief BTW. Voor een afwijkende aansluiting worden de werkelijke kosten in rekening gebracht. Hierbij geeft de gemeente vooraf een indicatie van de kosten. De kaders van de aansluitkosten zijn vastgelegd in de Verordening éénmalig aansluitrecht 2025.

Nieuwe aanleg in het buitengebied

Met de Omgevingswet is de ontheffingsbevoegdheid voor de zorgplicht stedelijk afvalwater vervallen. De gemeente bepaalt vanaf nu zelf, in overleg met het Wetterskip, hoe omgegaan moet worden nieuwe lozingen in het buitengebied.

De insteek van de gemeente is én blijft een doelmatigheidsafweging op maatschappelijke kosten; (via het [afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied](#) bepalen we of aansluiting op (druk)riolering meerwaarde biedt

kern	omschrijving (locatie)	aanlegperiode	aantal woningen te bouwen	aantal woningen te slopen
Damwâld	Prikkebosc	2026	20	-
De Westereen	De Wiken fase 1	2027	63	-
Driezum	Wenplan Driezum	2026	40	-
Feanwalden	Uitbreiding bedrijventerrein De Zwette	n.a.w. 2032	n.b.	-
Feanwâlden	De Bosk fase 2	2026	28	-
Rinsumageest	De Moark -Juckemawei	2026	21	-

Planning nieuwbouwprojecten

terug

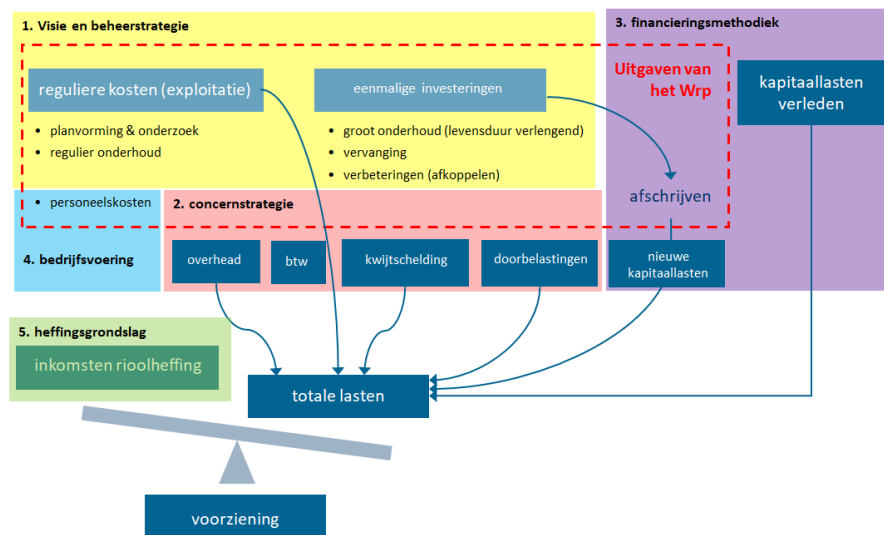
Afwegingskader nieuwe rioolaansluitingen buitengebied

Situatie					Advies/voorstel
	1. Er ligt binnen 40 m ¹ riolering (bij aanbod < 10 i.e. huishoudelijk afvalwater)*	2. Aansluiting is zonder overwegende bezwaren mogelijk	3. Het rioolstelsel beschikt over voldoende afvoercapaciteit	4. IBA heeft een vergelijkbaar milieurendement als rioolaansluiting	
A	ja	ja	ja	-	Aansluitplicht riolering op basis van artikel 22.148 van de bruidsschat omgevingsplan, de waterschapsverordening én het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal); par. 6.2.4. en 7.2.5.
B	ja	ja	nee	-	- Gemeentelijk rioolstelsel dient aangepast te worden om extra aansluiting wel te kunnen verwerken; kosten voor de aanpassing zijn voor rekening initiatiefnemer. - Na aanpassing van het rioolstelsel geldt situatie A én is er een aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - Indien aanpassing van het gemeentelijk rioolstelsel niet doelmatig is (onevenredig duur) dan is toepassing van een IBA mogelijk; mits deze een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. Kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
C	ja	nee	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering én dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) en het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering.
D	ja	nee	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat het niet mogelijk is zonder overwegende bezwaren aan te sluiten op riolering. - Vervolgens moet de initiatiefnemer aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
E	nee	ja	ja	nee	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit niet aantonen dan geldt vanuit het Wrp een verplichting tot aansluiting op riolering; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.
F	nee	ja	ja	ja	- Er geldt geen aansluitplicht op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). - De initiatiefnemer moet aantonen dat een IBA een vergelijkbare graad van milieubescherming biedt als een rioolaansluiting. - Kan de initiatiefnemer dit aantonen dan is toepassing van een IBA mogelijk; kosten voor aanleg & aansluiting zijn voor rekening initiatiefnemer.

* Bij een aanbod van meer dan 10 i.e. gelden afwijkende afstandscriteria (100 m¹ bij 10-25 i.e., 600 m¹ bij 25-50 i.e. 1.500 m¹ bij 50-100 i.e. en 3.000 m¹ bij 100-2.000 i.e.)

Verdieping: balans lasten en inkomsten rioolheffing

1. Visie en beheerstrategie

In het onderdeel “programma” van dit Wrp zijn de maatregelen, inclusief de verwachte uitgaven in de planperiode 2027 t/m 2031 gepresenteerd. De ramingen zijn gebaseerd op prijspeil 2026. De ramingen voor de uitgaven na de planperiode (vanaf 2032) zijn gebaseerd op de inzichten en meerjarenplanningen peildatum 2026.

2. Concernstrategie

Een (derde) deel van de totale kosten van straatvegen (jaarlijks circa € 57.200) worden doorbelast in de rioolheffing. De overige kosten worden evenredig doorbelast aan wegen en afval (ieder een derde deel).

De compensabele btw op de exploitatielasten en de investeringen wordt doorbelast in de rioolheffing.

Jaarlijks wordt circa € 94.200 gereserveerd voor kwijtschelding/oninbaar.

3. Financieringsmethodiek

Nieuwe investeringen van dit Wrp worden, in lijn met de financiële verordening, geactiveerd en als kapitaallasten (lineaire afschrijvingsvorm) ten laste van de begroting gebracht.

De investeringskosten voor afval-, hemel- en grondwatervoorzieningen bij nieuwbouwprojecten komen ten laste van de grondexploitatie en vallen buiten de financiële paragraaf van dit Wrp.

Om schommelingen in de lasten op te vangen wordt gebruik gemaakt van een voorziening. Hiermee hoeft het tarief niet steeds aangepast te worden wanneer sprake is van een piek (of dal) in de uitgaven. Bij een positieve of negatieve stand wordt geen rente toegerekend aan de voorziening. De voorziening riolering had op 1-1-2026 een stand van € 3,98 miljoen. Naar verwachting heeft deze op 1-1-2027 (bij het begin van de planperiode) een stand van circa € 3,42 miljoen.

4. Bedrijfsvoering

Op dit moment worden zoveel mogelijk werkzaamheden in eigen beheer uitgevoerd. Op onderdelen waar specialistische kennis nodig is wordt externe capaciteit ingeschakeld.

5. Heffingsgrondslag

Alle percelen in de gemeente, die direct dan wel indirect zijn aangesloten op de gemeentelijke riolering, betalen rioolheffing. Dit betreft een gebruikersheffing.

Toename heffingseenheden als gevolg van areaaluitbreiding

Er wordt de komende planperiode geen rekening gehouden met een toename van de heffingseenheden. Daarentegen wordt ook geen rekening gehouden met stijging van de exploitatielasten als gevolg van areaalgroei.

Inkomsten rioolheffing

In 2026 wordt in totaal € 1,58 miljoen aan rioolheffing opgelegd.

Rioolheffing 2026:

Onderdeel	Tarief (vast bedrag)
Voor een perceel uitsluitend gebruikt als woonhuis	€ 188,23 per jaar
Voor een school of voor een bedrijfspand, eventueel met woning	€ 299,15 per jaar
Voor een pand gebruikt als fabrieksruimte, voor een pension, een verpleeginrichting of bejaardentehuis	€ 271,95 per jaar
Voor een garagebox	€ 20,34 per jaar

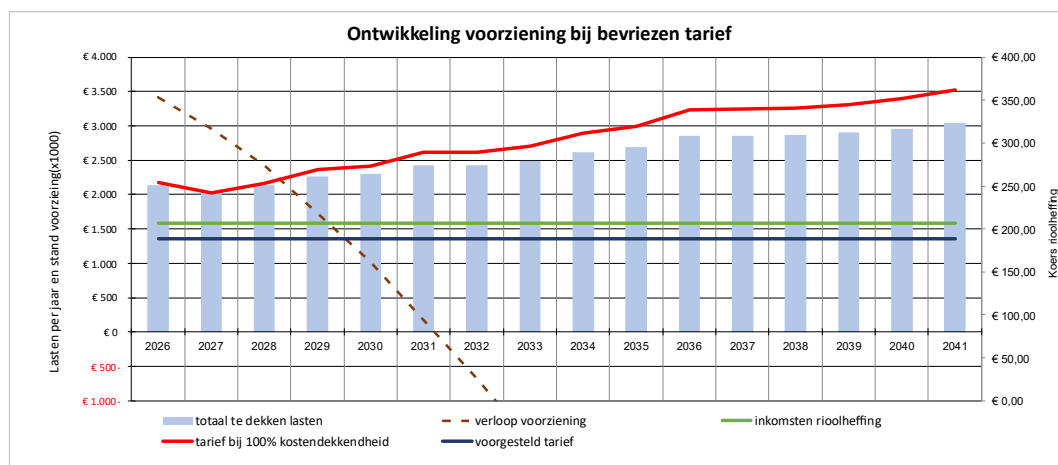
Verdieping: ontwikkeling voorziening en tariefvoorstel

Ontwikkeling voorziening

In de planperiode 2027-2031 stijgen de jaarlijkse lasten van circa € 2,0 miljoen in 2027 naar circa € 2,4 miljoen in 2031. Dit is het gevolg van de investeringsopgave voor vervanging van riolen en gemalen én de verbeteringsmaatregelen. Ook na de periode stijgen de lasten geleidelijk tot circa € 2,9 miljoen in 2038. Dit is het gevolg van toenemende uitgaven voor groot onderhoud en vervanging van de arealen die in de aanleggolven van de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw zijn aangelegd.

Op dit moment zijn de tarieven rioolheffing niet kostendekkend (74% in 2026); het tekort vangen wij op vanuit de voorziening (in 2026 is een onttrekking van circa € 557.000 voorzien). De voorziening heeft op dit moment voldoende buffer (krap € 4 miljoen begin 2026); maar zonder bijstelling van het tarief bereiken we de komende jaren de ondergrens.

Onderstaande grafiek vertoont de ontwikkeling van de voorziening indien er geen bijstelling van het tarief wordt doorgevoerd; de minimale ondergrens van de voorziening (minimaal € 0,5 miljoen is in 2031 bereikt en een jaar later (in 2032) is de voorziening negatief. Dat is conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) niet toegestaan.

Daarom is het voorstel de komende jaren geleidelijk naar een kostendekkend tarief te groeien, met een minimale ondergrens in de voorziening van € 0,5 miljoen. Hiervoor is de komende jaren een jaarlijks stijging van 4% nodig, exclusief de jaarlijkse prijsindexatie van loon, materiaal en materieel kosten conform CBS index.

Na de planperiode (vanaf 2032) is, op basis van de huidige inzichten, een jaarlijkse stijging van 9% nodig (exclusief de eventuele jaarlijkse prijsindexatie).

Daarmee blijft de dekkingsgraad in de planperiode stabiel, circa 80% (vergelijkbaar met 2026), en blijven we de voorziening in zetten om te grote stijging van de tarieven te beperken. De planperiode van het volgend Wrp (2032-2036) groeien we naar een kostendekkend tarief (100%) en een voorziening met een ondergrens van € 0,5 miljoen.

